

Creando de nuevo

Alina Konior
Justyna Oberman

Poradnik metodyczny **do programu nauczania języka hiszpańskiego** **dla II etapu edukacyjnego wprowadzanego jako I język obcy** **w klasach IV–VIII SP oraz jako II język obcy w klasach VII–VIII SP**

opracowany w ramach projektu:

„Tworzenie zestawów narzędzi edukacyjnych wspierających proces wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego w zakresie rozwoju umiejętności uniwersalnych dzieci i uczniów oraz kompetencji kluczowych niezbędnych do poruszania się na rynku pracy”

dofinansowanego ze środków Funduszy Europejskich w ramach
Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, 2.10 Wysoka jakość systemu oświaty

Warszawa 2022

Redakcja merytoryczna: Beata Luc, Renata Rychlicka
Redakcja językowa i korekta: Eduexpert sp. z o.o.
Projekt graficzny i projekt okładki: Eduexpert sp. z o.o.
Redakcja techniczna i skład: Eduexpert sp. z o.o.

Weryfikacja i odbiór niniejszej publikacji: Ośrodek Rozwoju Edukacji w Warszawie

w ramach projektu: *Weryfikacja i odbiór zestawów narzędzi edukacyjnych wspierających proces wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego w zakresie rozwoju umiejętności uniwersalnych dzieci i uczniów oraz kompetencji kluczowych niezbędnych do poruszania się na rynku pracy*

dofinansowanego ze środków Funduszy Europejskich w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, 2.10 Wysoka jakość systemu oświaty

Warszawa 2022

Ośrodek Rozwoju Edukacji
Aleje Ujazdowskie 28
00-478 Warszawa
ore.edu.pl

Publikacja jest rozpowszechniana na zasadach wolnej licencji Creative Commons –
Użycie niekomercyjne 4.0 Polska (CC-BY-NC).
creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.pl

Spis treści

WSTĘP	5

ROZDZIAŁ I

Planowanie pracy w procesie dydaktycznym i wychowawczym uwzględniające cele i założenia podstawy programowej języka obcego nowożytnego na II etapie edukacyjnym	7
1.1. Język hiszpański – pierwszy język obcy nowożytny (klasy IV–VIII)	7
1.2. Język hiszpański – drugi język obcy nowożytny (klasy VII–VIII)	8
1.3. Planowanie rozkładu materiału na dany rok szkolny	9
1.4. Planowanie kolejnych sekwencji tematycznych	9
1.5. Przygotowanie do egzaminu ósmoklasisty	10
1.6. Egzamin ósmoklasisty dla uczniów ze SPE i dla cudzoziemców ..	10
1.7. Planowanie jednostki lekcyjnej	10

ROZDZIAŁ II

Nauczanie języka hiszpańskiego na II etapie edukacyjnym	13
2.1. Rola motywacji w nauczaniu języka obcego	13
2.2. Style i strategie uczenia się	14
2.3. Rola emocji w procesie edukacji	15
2.4. Kompetencje kluczowe w nauce języka obcego	16
2.5. Uczniowie z trudnościami w nauce języków obcych	18
2.6. Jakie zadania stoją przed szkołą XXI wieku?	18
2.7. Techniki i formy nauczania języka hiszpańskiego	18
2.8. Leksyka na lekcjach języka hiszpańskiego	24
2.9. Formy pracy na lekcji języka hiszpańskiego	26
2.10. Projektowanie uniwersalne i w odpowiedzi na SPE	27

ROZDZIAŁ III

Organizacja procesu dydaktycznego – zasady pracy na lekcji języka hiszpańskiego	28
3.1. Aranżacja przestrzeni klasowej	28
3.2. Rola nauczyciela w przestrzeni klasowej	28
3.3. Muzyka w przestrzeni klasowej	29

3.4. Elementy planowania i realizacji lekcji	29
3.5. Używanie języka hiszpańskiego podczas lekcji i poza nią	30
3.6. Realizacja własnych celów komunikacyjnych uczniów	30
3.7. Autentyczność w doborze materiałów lekcyjnych	31
3.8. Edukacja włączająca w zróżnicowanej klasie	31

ROZDZIAŁ IV

Nauczane treści kształcenia, umiejętności przedmiotowe i ponadprzedmiotowe (uniwersalne) z uwzględnieniem planowania i wdrażania działań wspierających kształtowanie kompetencji kluczowych i umiejętności miękkich	33
4.1. Treści leksykalno-sytuacyjne, wariant II. 2 podstawy programowej (klasy VII–VIII)	33
4.2. Treści leksykalno-sytuacyjne, wariant II. 1 podstawy programowej (klasy IV–VIII)	37
4.3. Przykłady wdrożenia zagadnień życia społecznego i rozwoju techniki	38
4.4. Podział treści na zakresy tematyczne	39
4.5. Kształtowane kompetencje kluczowe oraz umiejętności ponadprzedmiotowe na lekcjach języka hiszpańskiego	43
4.6. Wykorzystanie programów i aplikacji w nauczaniu języków obcych	44

ROZDZIAŁ V

Monitorowanie i ocenianie postępów ucznia	46
5.1. Ocenianie ucznia ze SPE	49

ROZDZIAŁ VI

Zadania nauczyciela w kontekście realizacji założeń edukacji włączającej	52

BIBLIOGRAFIA	56

WSTĘP

Po poradniki sięga się wówczas, gdy szuka się pomocy, chce się zobaczyć inny punkt widzenia, brakuje własnych pomysłów czy inspiracji na rozwiązanie problemu lub gdy rozpoczyna się jakąś ścieżkę i chce się poczuć na niej pewniej, nie wiedząc do końca, z czym przyjdzie się na tej drodze zmagać. Po poradniki sięga się także, żeby uzmysłwić sobie, że ktoś inny pisząc taką publikację także przechodził pewną drogę, napotykał na niej problemy i stawiał im czoła, zadawał pytania i poszukiwał na nie odpowiedzi. Celem niniejszego poradnika jest podzielenie się punktem widzenia autorki na kwestie związane z procesem nauczania języka hiszpańskiego, w którym pomimo powtarzalności zabiegów, nauczyciel napotyka na coraz to nowe wyzwania.

Głównym wyzwaniem jest efektywne kształtowanie umiejętności porozumiewania się w języku obcym, co dziś jest umiejętnością kluczową, a ciągłe zmiany, które dokonują się dynamicznie w systemie edukacji, w mentalności kolejnych pokoleń oraz w przestrzeni szkoły są motywacją do podjęcia wysiłku i wspinania się po kolejnych szczeblach drabiny wiedzy, umiejętności i postaw.

Proces nauczania języka obcego nowożytnego w XXI wieku jest wyzwaniem, które fascynuje wielu edukatorów, niezależnie od wieku, koloru skóry, punktu widzenia i przekonań. Żyjemy w erze komunikacji, która pomimo utrudnień związanych z pandemią koronawirusa, odkrywa nowe drogi rozwoju, aby cały czas mógł postępować transfer intelektualny.

Uczniowie szkoły podstawowej poszukują nowych dróg i narzędzi potrzebnych do efektywnej wymiany informacji. Chcą się komunikować – mimo ograniczeń, wchodzić w relacje i rozwijać na każdej płaszczyźnie. Celem nauczycieli i szkoły jest kształtowanie świadomej odpowiedzialności ucznia za własny rozwój już od klasy IV szkoły podstawowej. Uczący się jest podmiotem w rzeczywistości szkolnej, która może doprowadzić go nie tylko do opanowania koniecznej wiedzy, ale ogromnego rozwoju w zakresie umiejętności i postaw. Każdy uczeń tym chętniej będzie pokonywał kolejne wyzwania, im bardziej zostanie mu dana możliwość zaangażowania się w nie. Dlatego nowoczesna szkoła i nauczanie języków obcych powinny bazować na coraz lepszych materiałach dla ucznia, nauczyciela i szkoły.

Adresatami niniejszego poradnika są nauczyciele języka hiszpańskiego rozpoczynający pracę w zawodzie oraz nauczyciele poszukujący innowacyjnych rozwiązań dydaktycznych. Poradnik pisany jest z myślą o lektorach uczących hiszpańskiego jako pierwszego języka obcego (w klasach IV–VIII szkoły podstawowej – kontynuacja nauczania języka hiszpańskiego w klasach I–III) oraz uczących języka jako drugiego – od podstaw w klasach VII–VIII szkoły podstawowej (także w klasach integracyjnych).

Nauczyciele podczas pracy w szkole będą napotykali na swojej drodze „cyfrowych tubylców” (Prensky 2001: 9), którzy uczą się inaczej niż dzieci jeszcze kilkanaście lat temu. Pedagog musi zdać sobie sprawę, że technologia ma bardzo duży wpływ na proces edukacji, jak i na prawie każdy aspekt życia uczniów. On sam, reprezentując często środowisko „cyfrowych imigrantów”, stanie przed wyzwaniem określenia, co konkretnie edukuje młode pokolenie. Najważniejsza jest jednak chęć odnalezienia wspólnego języka z tymi, którzy zostali mu powierzeni, a doświadczenie może posłużyć do umiejętnego korzystania z cyfrowego świata oraz przygotowania procesu dydaktycznego skupionego na kształceniu złożonych kompetencji młodego człowieka.

Kolejnym wyzwaniem, z którym przyjdzie się mierzyć w systemie edukacji będzie doskonalenie form i narzędzi pracy, dbanie o ich różnorodność oraz dostosowanie metod i sposobów do możliwości i wrodzonego potencjału każdego ucznia. Współcześnie korzystanie z mediów elektronicznych, mikrouczenie się czy wirtualna rzeczywistość są aspektami, które należy wziąć pod uwagę w planowaniu pracy nauczyciela. Choć obecnie szkoła pokonuje kolejne stopnie na tej drodze, to nauczycielom, powinno zależeć, żeby stawiając przed sobą konkretne cele, poprawiać jakość pracy i dążyć do współpracy uczniów, nauczycieli i rodziców.

Prezentowany poradnik metodyczny opiera się na programie nauczania języka hiszpańskiego *Creando de nuevo* dla II etapu edukacyjnego, nauczanego jako pierwszy język obcy w klasach IV–VIII i jako drugi język obcy w klasach VII–VIII szkoły podstawowej. Publikacja jest narzędziem uzupełniającym program i zawiera szczegółowe wskazówki dotyczące realizacji procesu kształcenia.

Rozdział pierwszy omawia planowanie pracy w procesie dydaktycznym i wychowawczym, uwzględniając cele oraz założenia podstawy programowej. Rozdział drugi dotyczy nauczania języka obcego nowożytnego na II etapie edukacyjnym. Rozdział trzeci opisuje organizowanie procesu dydaktycznego i podaje zasady panujące na lekcji. Rozdział czwarty przedstawia nauczane treści kształcenia, umiejętności przedmiotowe i ponadprzedmiotowe (uniwersalne) z uwzględnieniem planowania i wdrażania działań wspierających kształtowanie kompetencji kluczowych i umiejętności miękkich. Rozdział piąty porusza kwestię monitorowania i oceniania postępów ucznia w procesie edukacji. Rozdział szósty koncentruje się na zadaniach nauczyciela w kontekście realizacji założeń edukacji włączającej. Do poradnika dołączono propozycję pięciu scenariuszy do wykorzystania na lekcji języka hiszpańskiego (zgodnych z założeniami niniejszego poradnika i programu).

Nauczyciel – zgodnie z założeniami zawartymi w podstawie programowej – jest zobligowany do doskonalenia warsztatu pracy. Dobry pedagog nakreśla cel uczniom, a oni pod jego opieką do niego dążą. Nauczyciel na drodze zawodowej będzie mierzył się z różnymi wyzwaniami i problemami dorastającej młodzieży, ale to one będą stanowiły kolejne kamienie milowe na drodze rozwoju – nie tylko jego, ale i ucznia. Życzymy Państwu na ścieżkach dydaktycznych takich właśnie kamieni milowych!

Autorki

ROZDZIAŁ I

Planowanie pracy w procesie dydaktycznym i wychowawczym uwzględniające cele i założenia podstawy programowej języka obcego nowożytnego na II etapie edukacyjnym

Planowanie jest podstawowym i skutecznym narzędziem w pracy nauczyciela. To proces, w którym należy ustalić cel i zaplanować działania, aby go urzeczywistnić. Odpowiednie zaplanowanie pracy wprowadza ład i wizję, jak i co osiągnąć w procesie nauczania, by absolwent, był przygotowany do skutecznego porozumiewania się w języku obcym w każdej sytuacji zawodowej i prywatnej po zakończeniu nauki.

Planowanie staje się szczególnie ważne momencie rozpoczynania pracy w zawodzie nauczyciela. Na początku kariery szkolnej lektor powinien przede wszystkim skupić się na:

- organizacji przestrzeni poprzez podstawowe wyposażenie pracowni językowej (sprzęt audiowizualny z komputerem i dostępem do internetu);
- dostosowaniu wyposażenia sali lekcyjnej do potrzeb wszystkich uczniów, w tym tych ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (SPE);
- wyborze odpowiedniego podręcznika lub autorskiego zestawu pomocy dydaktycznych oraz materiałów dostosowanych do wybranego wariantu podstawy programowej;
- stworzeniu w pracowni bazy z pomocami dydaktycznymi (słowniki, mapy, albumy, materiały gramatyczno-leksykalne, magazyny, filmy itp.), które zwiększą efektywność pracy z językiem obcym, jak również pomogą uczniom ze SPE;
- realizacji zadań związanych z kształtowaniem kompetencji międzykulturowych, do których możemy zaliczyć projekty związane z kulturą i historią krajów hiszpańskojęzycznych oraz udział w różnorodnych wydarzeniach szkolnych i pozaszkolnych. Mogą to być: konkursy językowe, projekty eTwinning, dni języków obcych, dni danego kraju (meksykański czy hiszpański), wycieczki zagraniczne itp., przy czym należy pamiętać o włączaniu do działań uczniów ze SPE;
- przygotowaniu obowiązującej dokumentacji szkolnej, do której należą przedmiotowe zasady oceniania, które powstają w oparciu o wewnętrzne zasady oceniania i aktualne przepisy, które zawierają opis indywidualizacji nauczania i oceniania uczniów ze SPE.

Na II etapie edukacyjnym (klasy IV–VIII szkoły podstawowej) można mówić o dwóch drogach, które może realizować szkoła w procesie edukacji:

- nauczanie języka hiszpańskiego jako pierwszego języka obcego nowożytnego, kiedy nauczanie odbywa się na podbudowie I etapu edukacyjnego, czyli klas I–III szkoły podstawowej;
- nauczanie języka hiszpańskiego, jako drugiego obowiązkowego języka obcego nowożytnego, kiedy uczniowie rozpoczynają naukę tego języka od klasy VII szkoły podstawowej i kontynuują ją w klasie VIII.

1.1. Język hiszpański – pierwszy język obcy nowożytny (klasy IV–VIII)

Według ramowych planów nauczania uczeń kontynuuje obowiązkowo naukę pierwszego języka obcego nowożytnego, w tym przypadku języka hiszpańskiego, po I etapie

edukacyjnym (klasy I–III). Nauka odbywa się w wymiarze 3 godzin tygodniowo, w klasach od IV do VIII. Według podstawy programowej kształcenia ogólnego w zakresie języka obcego nowożytnego (Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej, Dz. U. 2017, poz. 356 z późn. zm.) zastrzega się umożliwienie uczniowi kontynuacji nauki tego samego języka obcego nowożytnego jako pierwszego na wszystkich etapach edukacyjnych, tj. od I klasy szkoły podstawowej do ostatniej klasy szkoły ponadpodstawowej (czyli przez 12 albo 13 lat).

Opracowany przez Radę Europy Europejski System Opisu Kształcenia Językowego (ESOKJ) określa orientacyjny poziom biegłości językowej oczekiwany od ucznia, który będzie kończył naukę języka w szkole podstawowej. Uczeń na II etapie edukacyjnym (klasy IV–VIII), gdzie język hiszpański nauczany jest jako pierwszy, przy wariancie podstawy programowej II.1 i kontynuacji z klas I–III, osiąga poziom A2+/B1 w zakresie rozumienia wypowiedzi.

Na cele kształcenia i wymagania ogólne podstawy programowej dla poziomu A2+/B1 składa się:

- **znajomość podstawowego zasobu środków językowych** (leksykalnych, gramatycznych, ortograficznych, fonetycznych), które doprowadzą do realizacji pozostałych celów ogólnych w zakresie tematów wskazanych w wymaganiach szczegółowych;
- rozumienie prostych wypowiedzi ustnych i pisemnych,
- samodzielne formułowanie krótkich, prostych, spójnych i logicznych wypowiedzi ustnych i pisemnych,
- reagowanie w sposób zrozumiały i adekwatny do sytuacji komunikacyjnej ustnie lub pisemnie w formie prostego tekstu,
- zmiana formy przekazu ustnego lub pisemnego.

1.2. Język hiszpański – drugi język obcy nowożytny (klasy VII–VIII)

Według ramowych planów nauczania drugi język obcy nowożytny zostaje wprowadzony w klasie VII szkoły podstawowej i jego nauka jest kontynuowana w klasie VIII. Kontynuacja nauczania drugiego języka obcego nowożytnego na kolejnym etapie nauczania nie jest obowiązkowa, ale zaleca się umożliwienie tego uczniom.

W klasach VII i VIII szkoły podstawowej język hiszpański jest nauczany w wymiarze dwóch godzin lekcyjnych tygodniowo przez okres dwóch lat. Europejski System Opisu Kształcenia Językowego określa orientacyjny poziom biegłości językowej oczekiwany od ucznia, który będzie kończył naukę języka hiszpańskiego w szkole podstawowej. Uczeń na II etapie edukacyjnym (klasy IV–VIII), gdzie język hiszpański nauczany jest jako drugi, przy wariancie podstawy programowej II.2, uczyć się języka hiszpańskiego od początku w klasie VII, osiąga poziom A1.

Na cele kształcenia i wymagania ogólne podstawy programowej dla tego poziomu składa się:

- **znajomość bardzo podstawowego zasobu środków językowych** (leksykalnych, gramatycznych, ortograficznych, fonetycznych), które doprowadzą do realizacji pozostałych celów ogólnych w zakresie tematów wskazanych w wymaganiach szczegółowych;
- **rozumienie bardzo prostych wypowiedzi** ustnych i pisemnych;
- samodzielne **formułowanie bardzo krótkich, prostych, spójnych i logicznych wypowiedzi** ustnych i pisemnych;
- **reagowanie w sposób zrozumiały i adekwatny do sytuacji komunikacyjnej** ustnie lub pisemnie w formie bardzo prostego tekstu;
- **zmiana formy przekazu** ustnego lub pisemnego.

Do zrealizowania powyższych celów ogólnych na II etapie edukacyjnym w wariantach II.1 i II.2 podstawy programowej, należy skutecznie zaplanować pracę dydaktyczno-wychowawczą. W opracowanym planie uwzględnić np. podział materiału w roku szkolnym, podział tygodniowy czy na jednostki lekcyjne.

1.3. Planowanie rozkładu materiału na dany rok szkolny

Rok szkolny składa się z określonej liczby tygodni nauki (np. jest ich 38). Rozporządzenie określa dodatkowo liczbę obowiązkowych tygodni w danym roku szkolnym (np. jest ich 31), jest to tzw. minimum lekcyjne. Konstruując rozkład materiału dla klasy na dany rok szkolny, należy planować wykorzystując obowiązkową liczbę tygodni i pomnożyć ją przez liczbę lekcji w tygodniu. W ten sposób określa się, że w obrębie tych lekcji zostanie zrealizowany materiał podstawy programowej na dany rok. Pozostałe lekcje, czyli te, które są poza minimum lekcyjnym, zostają zagospodarowane na np. dodatkowe zajęcia kulturowe, realizowanie innych pomysłów językowych, mogą być też przeznaczone na dodatkowe lektoraty, które pozwolą zgłębić dany temat. Jeżeli czas pozwoli i będzie taka konieczność, tematy te zostaną zrealizowane według zapotrzebowań. Jeżeli nie ma takiej konieczności, pozostaną w puli tematów dodatkowych.

Planując liczbę godzin w danym roku szkolnym, trzeba brać pod uwagę nie tylko dni wolne od zajęć, które są z góry zaplanowane, lecz także te, które będą przeznaczone przez daną klasę na inne aktywności niż nauka języka hiszpańskiego (np. wyjazdy klasowe, wyjścia klasowe, nieprzewidziane dodatkowe okoliczności). Nigdy nie planuje się zajęć na np. całe 38 tygodni nauki według kalendarza, gdyż nie ma praktycznej możliwości pracy w takim wymiarze.

1.4. Planowanie kolejnych sekwencji tematycznych

Planując pracę dydaktyczno-wychowawczą w roku szkolnym należy uwzględnić układanie jej w ten sposób, żeby była z jak największą korzyścią dla ucznia. Zatem nie można przez trzy kolejne lekcje wprowadzać nowych zagadnień gramatycznych, gdyż nie jest najważniejsze, aby zrealizować dany materiał, ale to, aby osadzić go w jak najszerszych kontekstach. Warto pamiętać o prostym schemacie. Najpierw wiedza (znajomość środków językowych), następnie recepcja (rozumienie wypowiedzi), potem produkcja (tworzenie wypowiedzi), interakcja (reagowanie na wypowiedzi) i transformacja (przetwarzanie wypowiedzi). W związku z tym w podziale tygodniowym materiału należy uwzględnić

lekcję wprowadzającą określoną wiedzę i umiejętności, następnie zaplanować utrwalenie tej wiedzy, a na końcu wykorzystanie wiedzy w praktyce, czyli tworzenie wypowiedzi ustnych oraz pisemnych, jak również interakcje.

1.5. Przygotowanie do egzaminu ósmoklasisty

Realizując podstawę programową nauczyciel musi zwracać uwagę, czy uczniowie rozwijają się równomiernie na każdej z płaszczyzn językowych: wiedza, recepcja, produkcja, interakcja. Lektor, który naucza języka hiszpańskiego w klasach IV–VIII zdaje sobie sprawę z faktu, że jego uczniowie muszą osiągnąć poziom biegłości językowej A2+/B1 (w zakresie rozumienia wypowiedzi), a następnie uzyskaną wiedzę zaprezentować podczas egzaminu ósmoklasisty, który obejmuje wiadomości i umiejętności określone w podstawie programowej kształcenia ogólnego w odniesieniu do języka obcego nowożytnego w wersji II.1.

W Informatorze o egzaminie ósmoklasisty od roku szkolnego 2018/2019 znajdujemy taki zapis: „Tylko realizacja wszystkich wymagań z podstawy programowej, zarówno ogólnych, jak i szczegółowych, może zapewnić odpowiednie wykształcenie uczniów w zakresie danego języka obcego, w tym ich właściwe przygotowanie do egzaminu ósmoklasisty” (tamże). Zatem zadania egzaminacyjne mają sprawdzać opanowanie umiejętności, które opisano w celach kształcenia – wymaganiach ogólnych w podstawie programowej kształcenia ogólnego:

- znajomość środków językowych;
- rozumienie wypowiedzi;
- tworzenie wypowiedzi;
- reagowanie na wypowiedzi;
- przetwarzanie wypowiedzi.

1.6. Egzamin ósmoklasisty dla uczniów ze SPE i dla cudzoziemców

Podczas pracy w zespole klasowym i w ramach przygotowań do egzaminu, które angażują zarówno nauczyciela, jak i uczniów, nie można pomijać uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi oraz cudzoziemców. Uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym uczniowie niepełnosprawni, niedostosowani społecznie oraz zagrożeni niedostosowaniem społecznym oraz osoby, o których mowa w art. 165 ust. 1 ustawy Prawo oświatowe (cudzoziemcy) przystępują do egzaminu ósmoklasisty zgodnie z ogólnym harmonogramem i według obowiązujących wymagań egzaminacyjnych, w warunkach lub formach dostosowanych do ich potrzeb.

Nauczyciel powinien wykazać się umiejętnością pracy z uczniem ze SPE i dostosować pracę do jego możliwości psychofizycznych, tempa nauki, aby umożliwić mu osiągnięcie sukcesu edukacyjnego na egzaminie z języka obcego.

1.7. Planowanie jednostki lekcyjnej

Przystępując do planowania lekcji, każdy nauczyciel powinien wyobrazić ją sobie i odpowiedzieć na pytanie, co chciałby, żeby się na niej wydarzyło. Warto przygotować plan w postaci scenariusza lekcyjnego lub w postaci mapy myśli. To pozwala na uporządkowanie, wgląd w ćwiczenia. W oparciu o zespół grupowy można zdecydować, czy tak obrana ścieżka ma szansę powodzenia.

Podstawowe kroki w planowaniu lekcji:

1. **wskazanie celu** – cel główny, do którego nauczyciel zmierza z uczniami przez całą lekcję; cele operacyjne, które umożliwiają osiągnięcie celu głównego, które powinny mieć charakter SMART (Kazimierska, Lachowicz i Piotrowska 2017: 2–4), co oznacza, że powinny być szczegółowe, mierzalne, możliwe do osiągnięcia, realistyczne i terminowe; (SMART – od ang. *specific, measurable, assignable, realistic, timed*);
2. **wybranie i zaprezentowanie odpowiednich materiałów** – właściwe, adekwatne i ciekawe zaprezentowanie materiału uczniom wzmacnia wewnętrzną motywację, a zwiększona motywacja ucznia daje rezultaty długofalowe;
3. **dobranie optymalnych metod i technik pracy** – zadawanie pytań, tworzenie map myśli, scenki, uzupełnianie luk, karty dydaktyczne, praca indywidualna, prowadzenie dyskusji, praca z filmem, stworzenie plakatu, to tylko kilka podstawowych sposobów na sprawienie, że przyswajanie wiedzy przez ucznia będzie odbywało się w ciekawy dla niego sposób oraz zachęcało do zgłębienia tematu;
4. **różnicowanie poziomów trudności** – nauczyciel musi zdawać sobie sprawę, że w zespole klasowym występują uczniowie uzdolnieni, przeciętni oraz uczniowie z trudnościami edukacyjnymi, dlatego należy poznać swoich uczniów, aby następnie zindywidualizować proces kształcenia poprzez zaplanowanie dla konkretnych uczniów działań adekwatnych do ich potrzeb;
5. **kontrolowanie czasu** – bardzo ważny element przygotowania lekcji, pozwalający na zaplanowanie poszczególnych aktywności tak, aby nie dopuścić do tego, by koniec zajęć nastąpił w początkowej fazie tłumaczenia danego zagadnienia;
6. **dbanie o sprawy techniczne** – ułatwieniem pracy na lekcji jest przygotowanie przejrzystego konspektu lekcji, który wcześniej został przemyślany i którego przebieg został przeanalizowany pod kątem pracy z różnymi grupami;
7. **podsumowanie lekcji** – końcowa faza lekcji, w której zaraz po przeanalizowaniu przebiegu zajęć, wskazaniu mocnych i słabych stron, poprzez pytania kierowane do uczniów odnośnie tego, co im się podobało, co było trudne, niejasne, na co potrzeba więcej czasu, nauczyciel wyciąga wnioski do dalszej pracy.

Obecnie podczas planowania pracy dydaktycznej i wychowawczej, nauczyciel musi również wziąć pod uwagę, w jaki sposób będzie pracował w trybie nauczania zdalnego. Szkoła, po zdiagnozowaniu, czy każdy uczeń ma dostęp do internetu i komputera, ustala wspólne stanowisko dotyczące użycia konkretnej platformy do edukacji zdalnej. Nauczyciel może prowadzić zajęcia na Zintegrowanej Platformie Edukacyjnej udostępnionej przez Ministerstwo Edukacji i Nauki i skorzystać ze stworzonej tam struktury klas. Umożliwia to planowanie procesu nauki zdalnej i monitorowanie postępu uczniów w nauce. Można również wykorzystać inne platformy i narzędzia, a w komunikacji z rodzicami wykorzystywać dziennik elektroniczny.

W dostępnym w internecie materiale [Dobre praktyki dotyczące funkcjonowania jednostek systemu oświaty w okresie zapobiegania, przeciwdziałania i zwalczania COVID-19](#) nauczyciel znajdzie przydatne wskazówki, w jaki sposób planować pracę w trybie nauczania zdalnego. Oto kilka rekomendowanych przykładów różnych metod pracy zdalnej:

- metoda synchroniczna – nauczyciel i uczniowie pracują w tym samym czasie, np. wideolekcja lub czat na platformie,

- metoda asynchroniczna – nauczyciel i uczniowie pracują w różnym czasie, np. nagrania lekcji, prezentacje, linki do materiałów edukacyjnych, dokumenty, filmy dostępne dla uczniów na platformie lub w sieci, lekcje przez pracę w chmurze oraz przez wirtualne tablice;
- łączenie pracy równoległej z pracą rozłożoną w czasie – wykonanie wspólnie miniprojektu, poszukiwanie informacji w celu rozwiązania problemu, a następnie przygotowanie prezentacji z efektami wspólnej pracy;
- konsultacje, na których nauczyciel jest dostępny online dla uczniów.

Aby odnieść sukces pedagogiczny na lekcjach języka hiszpańskiego, nauczyciel powinien dbać o podejście komunikacyjne i zbudować klasową atmosferę na bazie wzajemnych relacji i przyjaznego klimatu, chęci pomocy wszystkim uczniom oraz budowaniu wspólnoty językowej.

ROZDZIAŁ II

Nauczanie języka hiszpańskiego na II etapie edukacyjnym

Celem nauczania języka hiszpańskiego na II etapie edukacyjnym powinno być, według zapisów podstawy programowej, **osiągnięcie przez ucznia umiejętności sprawnego komunikowania w języku obcym nowożytnym na poziomie podstawowym**.

Na osiągnięcie tej umiejętności składają się przeanalizowane wcześniej czynności ucznia i nauczyciela, które wdrożone tworzą proces nauczania. Uczeń, który przystępuje do nauki języka hiszpańskiego chce osiągnąć jak najwyższy poziom, aby móc skutecznie komunikować się z osobami, które używają na co dzień języka hiszpańskiego bądź chce wejść w interakcję z drugą osobą, która także uczy się języka hiszpańskiego. Nauka może także być motywowana chęcią zdania egzaminu językowego, którego wynik uczeń włącza do swojego językowego portfolio, co jest coraz częstszą praktyką już od szkoły podstawowej. Fakt ten wynika z coraz większej świadomości językowej, jaką posiadają uczniowie. Często chcą podróżować i kształcić się za granicą, co wzmacnia ich motywację do nauki języków obcych.

Do osiągnięcia poziomu sprawnego komunikowania uczeń musi rozwijać się systematycznie w każdym z poniżej wymienionych zakresów:

- wiedza (znajomość środków językowych);
- recepcja (rozumienie wypowiedzi);
- produkcja (tworzenie wypowiedzi, reagowanie na wypowiedzi, przetwarzanie wypowiedzi).

2.1. Rola motywacji w nauczaniu języka obcego

Nie sposób nie wspomnieć o „dodającej skrzydeł” roli motywacji w nauczaniu. Motywacja to: „wszystkie mechanizmy odpowiedzialne za podjęcie, ukierunkowanie, podtrzymanie i zakończenie działań” (Łukaszewski 2003: 70), rozróżniamy dwa jej rodzaje: zewnętrzną i wewnętrzną. W procesie nauczania i uczenia się lepsze rezultaty zapewnia motywacja wewnętrzna, prowadzi do osiągnięcia prawdziwego, świadomego celu. Mamy na myśli motywację wewnętrzną ucznia, która pojawia się wtedy, gdy temat budzi prawdziwe zainteresowanie. Różnica między motywacją wewnętrzną (wynika z zaciekawienia lub subiektywnej wartości danej rzeczy dla uczącego się) a zewnętrzną (nierządkiem to perswazja, innym razem manipulacja) jest, wbrew pozorom, ogromna. Wiedza opanowana przy udziale motywacji zewnętrznej, takiej jak oceny, nagrody, kary, pochwały, ma o wiele mniejszą wartość i trwałość niż ta, która wynika z wewnętrznego przekonania. Im szybciej uczący się znajdzie motywację w sobie, tym łatwiej będzie pokonywał kolejne zadania i stawiał sobie nowe wyzwania w uczeniu się języka.

Przykładem może być uczeń, który poznaje kolegę z Hiszpanii i wspólnie grają w grę komputerową. Bardzo często taki stan rzeczy prowadzi do dużo szybszego opanowania choćby słownictwa, które zapewnia podstawową komunikację z rówieśnikiem. Podobnym przykładem będzie uczennica, która zauroczona jest muzyką hiszpańskojęzycznego artysty, słucha kolejnych jego piosenek, aby móc pochwalić się ich znajomością – choćby przed przyjaciółkami. Śledzi jego media społecznościowe i wyszukuje wiadomości na temat jego życia prywatnego. Nie są wtedy jej straszne odmiany czasownika czy nieznane słowa, gdyż motywacja wewnętrzna pcha do działania.

2.2. Style i strategie uczenia się

Na bazie obserwacji ucznia i jego motywacji do pracy, nauczyciel powinien również pomóc w dopasowaniu właściwego dla niego stylu uczenia się i właściwej strategii poznawania języka obcego. Taka pomoc pozwoli rozeznaczyć mocne i słabe strony oraz wykorzystać jego potencjał umysłowy. Warto bardziej szczegółowo zapoznać się z różnymi stylami i strategiami uczenia się języka obcego.

Styl uczenia się to sposób odbierania informacji ze świata zewnętrznego, to wiedza, jak odbieramy wszystkie bodźce, organizujemy je i odtwarzamy (Gałązka, Gębka-Suska i Suska 2017: 16). Nauczyciel może spotkać różne klasyfikacje stylów uczenia się. Najpopularniejsza i najbardziej znana jest klasyfikacja w oparciu o zmysły (autorstwa Fernalda, Kellera, Ortona, Gillinghama, Stillmana i Montessori), zakłada się w niej, że każdy z nas postrzega i odbiera rzeczywistość za pomocą różnych zmysłów (tamże). **Wyróżnia się cztery główne style uczenia się, na bazie których uczących się można podzielić na cztery grupy:**

- wzrokowcy,
- słuchowcy,
- dotykowcy (czuciowcy),
- kinestetycy.

W związku z tym, że każda grupa w określony sposób odbiera bodźce zmysłowe, nauczyciel powinien zastosować dopasowane metody aktywizujące. Wzrokowiec potrzebuje prezentowania treści w sposób wizualny, poprzez demonstrację czy pokaz, lubi rysować obok słowa obrazki lub wszystko zakreśla na kolorowo. Słuchowiec preferuje w nauczaniu dialogi, rozmowy oraz werbalne przedstawianie materiału dydaktycznego, może to być pogadanka, wykład z powtórzeniami lub każda wypowiedź ustna. Wrażliwy i spokojny dotykowiec (czuciowiec) uczy się odbierając świat emocjami, dotykiem, więc warto na zajęciach przedstawiać różne treści przy pomocy rekwizytów (np. uczeń poznaje nazwy warzyw – warto przynieść na zajęcia chociaż kilka warzyw). Kinestetyk uczy się w ruchu, więc przyswajają język lepiej wykonując ćwiczenia z odgrywaniem ról, eksperymenty, dramę czy nawet spacerując po klasie powtarzając nowe słowa.

David A. Kolb, amerykański teoretyk uczenia się, jest autorem innej, bardzo oryginalnej teorii (Kolb 1976). Twierdzi on, że w procesie uczenia występują cztery etapy:

- **etap doświadczenia** (osobiste przeżywanie);
- **etap obserwacji i refleksji** (oglądanie, analizowanie);
- **etap generalizacji** (nabywanie wiedzy teoretycznej, poznawanie procedur, tworzenie definicji);
- **etap zastosowania, praktycznego użycia** (ćwiczenia, testowanie hipotez, wprowadzanie w życie pomysłów).

Bazując na tych czterech etapach cyklu uczenia się Kolba, Peter Honey i Alan Mumford w 1986 wyróżnili takie typy uczniów – na podstawie ich stylów uczenia się: **aktywista, analityk, teoretyk i pragmatyk** (Honey i Mumford 1986). Nauczyciel, obserwując ucznia, pomaga mu określić preferowany styl uczenia się i dopasowuje do niego swoje metody i techniki pracy. Aktywiści najlepiej przyswajają wiedzę, gdy mogą decydować, pracują w grupach, odgrywają rolę, mogą rozmawiać, robią coś nowego,

sami dochodzą do prawdy oraz wykonują zadania otwarte. Analitycy potrzebują czasu na analizę, lubią tworzyć teoretyczne modele, czytają, mogą powtarzać, przysłuchują się dialogom i scenkom, do których muszą mieć precyzyjnie sformułowane instrukcje. Teoretycy lubią uporządkowane i celowe działania, zadają pytania, poszukują wzajemnych zależności między treściami, mogą wykonywać zadania zamknięte, rozwiązują testy, dyskutują i debatują. Pragmatycy lubią zdobywać doświadczenia, uczą się podczas zadań projektowych, mogą odgrywać role, chcą demonstrować umiejętności w praktyce i wykazują inicjatywę w działaniach.

Strategia uczenia się zwraca uwagę na własne działania i zachowania ucznia, które prowadzą do oczekiwanego efektu edukacyjnego. Każdy nauczyciel powinien zadbać, aby w pierwszej kolejności zaznajomić ucznia z najbardziej efektywnymi strategiami nauczania dopasowanymi do jego potencjału i możliwości. Warto skorzystać ze strategii bezpośrednich i pośrednich, opisanych przez Rebeccę Oxford (1990: 52).

W przypadku strategii bezpośrednich warto użyć: strategii pamięciowych – do utrwalania materiału gramatycznego i leksykalnego, takich, jak skojarzenia myślowe, rymowanki, ilustracje, mapy pamięci, zapamiętywanie przez działanie lub mechaniczne (np. fiszki językowe). Można korzystać ze strategii kognitywnych, to analizowanie, wnioskowanie, przetwarzanie informacji, ćwiczenia wymowy i pisowni, naśladowanie *nativos* jako przykład metody audiolingwistycznej, praca z hiszpańskojęzycznym materiałem audiowizualnym, np. lekturami, gazetami, nagraniami audio i wideo oraz tłumaczenie treści pisanych i mówionych jako przykład metody gramatyczno-tłumaczeniowej. Ważne są strategie kompensacyjne – używanie języka pomimo braków w słownictwie czy gramatyce, wykorzystywanie mowy ciała, wiedzy ogólnej, używanie gestów mimiki, analogii językowych czy skojarzeń.

Z punktu widzenia ucznia bardzo wartościowe są również strategie pośrednie, takie jak: strategie metakognitywne – wspomagają ucznia w samodzielnym planowaniu działań, centralizują proces uczenia, uczą oceniania swoich efektów uczenia się, identyfikują błędy, które uczeń popełnia w rozumieniu i produkowaniu języka obcego. Tak samo istotne są strategie afektywne, dotyczące emocji – polegają na obniżeniu poziomu lęku i stresu, uczeń sam motywuje się i zachęca do działania, podejmuje ryzyko i nie patrzy na błędy, nagradza się za wykonanie zadania oraz stara się rozumieć własne emocje. Istotne są strategie społeczne – dotyczą komunikacji, współpracy i relacji między uczniami, np. zadawania pytań, odpytywania się wzajemne, przedstawiania własnych zainteresowań i porównywania ich z zainteresowaniami rówieśników.

Wszystkie strategie stwarzają możliwość obiektywnej oceny posiadanej przez ucznia wiedzy i umiejętności. Uczniowie ze SPE również mają możliwość samooceny, a odczuwane poczucie bezpieczeństwa pozwala im na swobodne wypowiedzianie się w języku obcym.

2.3. Rola emocji w procesie edukacji

Jeśli nauka zostanie połączona z pobudzeniem emocjonalnym, które może zrodzić się dzięki postawie nauczyciela-pasjonata, wówczas zaangażowanie zostanie przeniesione na uczniów. To, jaką nauczyciel przyjmuje postawę, jak komunikuje i przekazuje wiedzę może stać się początkiem rozbudzenia emocji u ucznia, a co za tym idzie, wpłynąć korzystnie na proces uczenia się. Badania nad mózgiem wskazują, że mózg pracuje najkorzystniej w dobrej atmosferze.

Badaczka zauważa: „Emocje odgrywają szczególną rolę w edukacji z trzech powodów. Po pierwsze, wpływają na zainteresowanie, osiągnięcia oraz zaangażowanie ucznia w proces uczenia się. Po drugie, wspierają indywidualny proces rozwoju dziecka i młodzieży, stanowiąc centralny element ich zdrowia psychicznego i dobrego funkcjonowania. I ostatecznie, emocje nauczyciela doświadczane w klasie są centralnym czynnikiem kształtującym jego aktywność zawodową” (Grzegorzewska 2012: 57).

2.4. Kompetencje kluczowe w nauce języka obcego

Nauczanie języka hiszpańskiego ma szeroki wymiar, bowiem na każdej lekcji języka, niezależnie od tego, czy stacjonarnie czy online, uczeń wchodzi w szerokie zależności z drugim uczniem, kolegami z klasy i przede wszystkim z nauczycielem. Mówimy tutaj o umiejętności współpracy, która w wymiarze szkoły powinna opierać się m.in. na szacunku, umiejętności rozwiązywania problemów, komunikacji czy umiejętności dokonywania wyborów, jednym słowem mowa jest tutaj o kompetencjach, które uczeń powinien opanowywać także na lekcji języka obcego.

W zaleceniu Rady Unii Europejskiej można odnaleźć wskazówki, aby kształcenie i szkolenia oferowały wszystkim młodym ludziom środki w celu rozwijania kompetencji kluczowych na poziomie dającym im odpowiednie przygotowanie do dorosłego życia oraz stanowiącym podstawę dla dalszej nauki i życia zawodowego (Zalecenie Rady Unii Europejskiej z dnia 22 maja 2018 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie, Dz. Urz. UE 2018, C189/1). Z wyżej wymienionych wskazań wynika jednoznacznie, że kwestia realizacji kompetencji kluczowych przyczynia się do ciągłego rozwoju młodego człowieka i daje mu możliwość odnalezienia się w przyszłości w miejscu, w którym będzie pracował, działał i tworzył. Jego kompetencje są umiejętnościami, które będą wartościowe na rynku pracy. Co więcej, dają mu możliwość rozwoju w kierunku, który będzie go interesował i w materii, która będzie dla niego miała znaczenie, co jednoznacznie wpisuje się w kwestię nauczania przyjaznego mózgowi. Takie podejście do zagadnienia edukacji i wpisanych w nią kompetencji kluczowych wpływa korzystnie na przygotowanie młodego pokolenia do dorosłości i wprowadzenia go na rynek pracy.

Przez kompetencje kluczowe możemy rozumieć: umiejętności matematyczno-przyrodnicze, umiejętności posługiwania się językami obcymi, technologiami informacyjno-komunikacyjnymi (TIK), umiejętność rozumienia, kreatywność, innowacyjność, przedsiębiorczość, krytyczne myślenie, rozwiązywanie problemów, umiejętność uczenia się, umiejętność pracy zespołowej. Rozwijanie tych kompetencji można bez problemu łączyć z nauczaniem przedmiotowym i indywidualizowanym podejściem do ucznia. W przypadku uczniów ze SPE nauczyciel indywidualnie dopasowuje sposób kształtowania tych kompetencji, kierując się chęcią przezwyciężenia jego trudności w procesie edukacyjnym. W rezultacie każdy uczeń będzie miał szansę odnaleźć się w społeczeństwie i na rynku pracy. Warto wymienić w tym miejscu kompetencje, które uczeń może rozwijać w ramach edukacji językowej już na II etapie edukacyjnym. Są to najczęściej:

- **kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;** rozwijanie umiejętności rozumienia i tworzenia informacji stanowi podstawę dalszego uczenia się i innych interakcji językowych, uczniowie kształtują te umiejętności w formach ustnych i pisemnych, wyrażają opinie, prośby, własne argumenty, reagują w typowych sytuacjach, pozyskują informacje i przekazują je dalej, a uczniowie z niedosłuchem,

z autyzmem, niepełnosprawne ruchowo czy z niepełnosprawnością intelektualną, jeśli tego wymagają – mogą wykorzystać alternatywne sposoby komunikacji;

- **kompetencje w zakresie wielojęzyczności;** rozwijanie zdolności do prawidłowego i skutecznego korzystania z różnych języków w celu porozumiewania się jest doskonalone poprzez naukę kilku języków obcych i kształtowanie postawy ciekawości i zainteresowania różnymi językami, a nauczyciel rozwija komunikację międzykulturową wykorzystując podobieństwa i różnice między językami;
- **kompetencje cyfrowe;** korzystanie z technologii cyfrowych do celów uczenia się doskonalone jest poprzez korzystanie ze źródeł informacji cyfrowych w języku obcym oraz do nauki języka obcego, podczas której również uczeń ze SPE rozwija umiejętność obsługi komputera i innych środków cyfrowych, co pozwala mu nabyć wiedzę, którą może wykorzystać w każdej interesującej go dziedzinie;
- **kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się i współpracy w grupie;** zdolność do autorefleksji, skutecznego zarządzania czasem i praca z innymi osobami, są doskonalone, kiedy nauczyciel zachęca i aktywizuje uczniów do współdziałania, komunikacji, interakcji i udziału w różnych wydarzeniach związanych z językiem obcym, podczas których uczeń od początku kształcenia rozwija właściwe postawy społeczne, uczy się akceptacji i poszanowania drugiej osoby, co przygotowuje także do odpowiedniego zachowania względem osób ze SPE;
- **kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej;** przekazują zdolność do rozmieniania wiedzy o krajach, społeczeństwach i kulturach, którą nauczyciel kształtuje u ucznia, uwzględniając w nauczaniu kontekst globalny, europejski i lokalny poprzez korzystanie z tekstów dotyczących kultury i sztuki danego kraju i kształtowanie świadomości międzykulturowej.

W zależności od układu treści nauczania oraz zastosowania interdyscyplinarności w nauczaniu języka obcego nauczyciel rozwija również:

- **kompetencje matematyczne;** nauczyciel może rozwijać zdolność wykorzystywania myślenia i postrzegania matematycznego do rozwiązywania problemów w codziennych zadaniach językowych poprzez zachęcanie uczniów do uczenia się przy pomocy wzorów, modeli, wykresów czy tabel, co może okazać się bardzo pomocne dla ucznia ze SPE;
- **kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii;** nauczyciel rozbudza zdolność i chęć wyjaśniania świata i przyrody oraz zmian powodowanych przez człowieka poprzez wprowadzenie na lekcje językowe elementów obserwacji czy eksperymentów, zachęca do formułowania pytań i wyciągania wniosków;
- **kompetencje obywatelskie;** zdolność postrzegania, analizowania i rozumienia zjawisk społecznych oraz respektowania wartości europejskich, które nauczyciel doskonali poprzez wdrażanie na lekcji treści dotyczących spraw współczesnych kraju ojczystego i krajów hiszpańskojęzycznych;
- **kompetencje w zakresie przedsiębiorczości;** opierają się na kreatywności, krytycznym myśleniu i rozwiązywaniu problemów oraz zdolności do wspólnego działania.

Podstawa programowa wskazuje rolę szkoły, która ma również przygotować uczniów do:

- świadomych i odpowiedzialnych wyborów;
- krytycznej analizy informacji;
- akceptacji i szacunku dla drugiego człowieka;
- komunikacji i współpracy w grupie;

- udziału w projektach zespołowych lub indywidualnych;
- organizacji i zarządzania projektami.

Kompetencje kluczowe są odpowiedzią na dynamiczne zmiany, które następują i które dotyczą współczesnego ucznia. Umiejętność współpracy, szacunku, dokonywania wyborów i rozwiązywania problemów wspierane są m.in. poprzez metodę projektu.

2.5. Uczniowie z trudnościami w nauce języków obcych

Uczniowie, którzy wykazują trudności w uczeniu się powinni pracować w przyjaznej atmosferze oraz poczuciu bezpieczeństwa i wsparcia. Wymagania edukacyjne dostosowuje się „do indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych ucznia”, jak to jest zapisane w Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych (Dz. U. 2019, poz. 373). W związku z powyższym nauczyciel ma obowiązek wziąć pod uwagę tempo pracy ucznia i dobrać odpowiednie formy i metody pracy, które uwzględniają potencjał danego ucznia. Uczniowie, którzy wykazują niepełnosprawność intelektualną czy uczniowie z zespołem Aspergera powinni móc pracować innymi metodami i formami niż uczniowie, którzy niedowidzą lub niedosłyszą.

2.6. Jakie zadania stoją przed szkołą XXI wieku?

Warto, aby szkoła przemodelowała sposób nauczania. Dotychczas istniejący model pracy w wielu sytuacjach nie odniesie zamierzonego celu, gdyż sposób uczenia się i przyswajania wiedzy przez uczniów uległ zmianie.

Każdy pedagog powinien rozpocząć pracę od uświadomienia sobie, że mózg ucznia uczy się zawsze i to od ucznia zależy, czy wykorzysta wiedzę zdobytą w czasie „poza szkołą” i zaimplementuje ją w procesie uczenia się. Patrząc na dynamiczny rozwój świata, oprócz skutecznej komunikacji w języku jest konieczne wypracowanie kompetencji, które będą zakorzenione w wiedzy, umiejętnościach i doświadczeniu. Im większe zaangażowanie ucznia w procesie poznawczym, tym większy sukces odniesie uczeń w nauce języka hiszpańskiego i będzie mógł liczyć na lepsze rezultaty. Należy zatem wybierając metody, formy i techniki pracy kierować się ich skutecznością i różnorodnością, aby nie doprowadzić do frustracji ucznia, który nie tylko będzie czuł znużenie koniecznością opanowywania kolejnego materiału, ale też nie odniesie sukcesu szkolnego. Warto tutaj sięgnąć do cytatu, którego treść przypisywana jest Konfucjuszowi: „Powiedz mi, a zapomnę. Pokaż mi, a zapamiętam. Zaangażuj, a zrozumiem i nauczę się”.

2.7. Techniki i formy nauczania języka hiszpańskiego

Aby osiągnąć zamierzony cel należy wyznaczyć sobie sposoby osiągnięcia go, a w tym przypadku zastosować odpowiednie metody, techniki oraz formy w nauczaniu, które będą wsparciem w tym procesie. Różnorodność dostępnych metod stwarza możliwość dowolnego dostosowania ich do potrzeb uczniów, poniżej przykłady.

- **Metoda projektu** – bardzo uniwersalna metoda nauczania, polega na rozwiązywaniu przez ucznia lub grupy uczniów konkretnych problemów i zadań językowo-kulturowych, bazując na posiadanej wiedzy, umiejętnościach i kompetencjach społecznych i personalnych. Często w metodzie projektu różne treści z różnych przedmiotów wzajemnie się warunkują i uzupełniają. W taki sposób odbywa się **nauczanie**

interdyscyplinarne. Praca metodą projektu **jako przykład realizacji kompetencji kluczowych** jest chętnie wskazywana, wybierana przez uczniów oraz nauczycieli, bo ma charakter wieloaspektowy i umożliwia uczniom doskonalenie wielu kompetencji. Oprócz wyżej wymienionych, można wspomnieć jeszcze o samodzielności i odpowiedzialności uczestników, co stwarza warunki do indywidualnego kierowania procesem uczenia się. Uczniowie pracując w grupie uczą się rozwiązywania problemów, aktywnego słuchania, skutecznego komunikowania się ze sobą, a także wzmacniają poczucie własnej wartości. Jest to szczególnie ważne przy pracy z uczniami ze SPE.

- **Metoda LDL, czyli uczenie się poprzez nauczanie** (od niem. *lernen durch lehren*) – ciekawa metoda prowadzenia lekcji, rolę nauczyciela przejmuje uczeń lub uczniowie. Prowadzący uzgadnia z nauczycielem tematykę zajęć, ale samodzielnie planuje przebieg lekcji i materiały potrzebne do realizacji. Ma zorganizować zajęcia tak, aby pozostali uczniowie byli maksymalnie aktywni. W LDL uczniowie uczą się od siebie. Ta metoda podnosi efektywność uczenia się języka obcego oraz zwiększa motywację uczniów, którzy czują się odpowiedzialni za proces przekazywania wiedzy, a tym samym uczą się odpowiedzialności w stosunku do innych zadań. Nauczyciel pomaga, gdy zachodzi taka konieczność. Twórcą metody jest niemiecki nauczyciel języka francuskiego Jean-Pol Martin.
- **Metoda odwróconej lekcji** – metoda ta polega na zmianie koncepcji układu lekcji: uczniowie w domu zapoznają się z nowymi treściami, a w szkole pogłębiają i utrwalają swoją wiedzę, ćwicząc sprawności językowe i rozwiązując problemy razem z nauczycielem. Bardzo często uczniowie lepiej pracują na lekcji języka hiszpańskiego, kiedy wcześniej mieli możliwość zapoznania się z materiałem z kolejnej lekcji. Ta metoda uczy odpowiedzialności każdego ucznia, któremu udostępniamy materiał wprowadzający do nowej lekcji. To w jego gestii jest zapoznanie się z nim i tworzenie notatek, ewentualnie pytań do zagadnień, które są mniej zrozumiałe. Nauczyciel znając swoich uczniów może nagrać wprowadzenie do lekcji, skorzystać z już nagranych filmików, które można odnaleźć w internecie lub zachęcić np. ucznia zdolnego do przygotowania takiego materiału wideo. Trzeba zwrócić uwagę na czas trwania filmiku, gdyż nie może być za długi. Uczniowie nie będą chcieli do niego wrócić. Materiał praktyczny, który będzie omawiany na lekcji będzie musiał bazować na tym, z czym uczniowie zapoznali się w domu. Jeżeli są tutaj zakresy niezrozumiałe przez jakiegoś ucznia, można zastosować metodę LDL, czyli połączyć uczniów w pary lub grupy i umożliwić im doprecyzowanie niezrozumiałych zakresów. Dzięki metodzie odwróconej lekcji możliwość omawiania w praktyce materiału znacznie wzrasta. Każdy uczeń może pracować w swoim tempie nad zadaniami, co jest przykładem dostosowania zadań do uczniów ze SPE.
- **Metoda dramy** – odgrywanie ról, krótkich scenek, w których uczeń wciela się w różne postacie, posługując się jednocześnie językiem hiszpańskim. Tę metodę można stosować przy powtórzeniu danego zakresu tematycznego, przy czym zachęca się, aby to uczeń tworzył dialog na zadany temat, a nie odtwarzał dialog zaproponowany przez nauczyciela. Metodę tę stosuje się także, gdy nauczyciel pragnie zaktywizować uczniów na lekcji zadając im krótki temat do realizacji w parach lub tercetach. Do niewątpliwych zalet dramy zalicza się:
  - kreatywność uczniów w procesie tworzenia dialogów i odgrywania ról,
  - przejęcie odpowiedzialności za wykonanie zadania,

- umiejętność współpracy w mniejszej lub większej grupie, gdzie uczniowie dochodzą do porozumienia w kwestii ostatecznego kształtu scenki czy dialogu,
- umiejętności doboru zdań, konstruowania wypowiedzi, przedstawienia logicznego toku rozumowania.

Niewątpliwą zaletą scenek jest także połączenie języka z ruchem, gdyż uczeń dba o to, żeby odgrywana scenka, czy dialog wyglądały jak najbardziej naturalnie. W przypadku doboru tematów warto wybrać te, które dla ucznia na danym etapie będą bliskie i ciekawe, zakorzenione w jego doświadczeniu i zainteresowaniach. Przykładem dramy może być kupno nowej rzeczy. Nauczyciel może stwarzać różne wariacje scenek. Podając zakres słownictwa i zwrotów do wykorzystania. Do dramy zaliczyć można wszystkie rodzaje gier zwane potocznie kalamburami, gdzie uczniowie chcą przedstawić kolokację językową poznaną podczas lekcji lub idiom. Świetnie nadają się tutaj także pojedyncze słowa (rzeczowniki, czasowniki) z danego zakresu tematycznego. Innym przykładem dramy są także spektakle przygotowywane przez uczniów odnoszące się np. do tradycji związanej z przeżywanymi w krajach hiszpańskojęzycznych świętami. Przykładem takiej tradycji mogą być prezenty świąteczne od Trzech Króli w Hiszpanii. Na podstawie tej tradycji można stworzyć całe przedstawienie, rozpoczynając od listu zaadresowanego do Trzech Króli, poprzez ich przybycie, aż do otrzymania prezentu. Uczniowie mogą także wcielać się w rolę sławnych osób, które znane są ze świata sportu, literatury itd. W taki sposób nawiązują do wiedzy lub umiejętności, które nabyli na innych przedmiotach. Bardzo ciekawym przykładem dramy jest przekazywanie treści, którą słyszy jeden uczeń reszcie grupy. Uczniowie w oparciu o wiedzę, którą już posiadli, próbują odgadnąć wyrazy lub zdania. W tego rodzaju zadaniach sprawdza się umiejętność słuchania i pracy w grupie.

- **Metoda Kugellager (cebula)** – metodę tę można wykorzystać przy rozwijaniu sprawności mówienia, słuchania lub jako ćwiczenie, które pozwoli powtórzyć zakres leksykalny lub gramatyczny. Uczestnicy stoją zwróceniami twarzami do siebie w dwóch kręgach lub w dwóch rzędach. Otrzymują określony czas na wypowiedź na dany temat, np. *Mi tiempo libre*, później na ustalony sygnał muszą przerwać rozmowę. Następnie przesuwa się do nowej osoby według wskazówek, które wyznaczy prowadzący i uzyskuje nowego partnera do rozmowy. Bardzo często opisaną aktywność stosuje się w grupach, gdzie nauczyciel próbuje zaangażować uczniów w konwersację. Istnieją różne warianty tej gry, które mogą być wykorzystywane przez nauczyciela. Na przykład: ¿*Dónde vives? Vivo en Polonia*, ¿*A qué se dedica tu padre? Mi padre es camarero*, ¿*Con qué frecuencia haces deporte? 3 veces a la semana*. Po 3 pytaniach i udzielonych 3 odpowiedziach krąg lub rząd przesuwa się. Zasady przesuwania się mogą być zmieniane na bieżąco, czyli osoba prowadząca określa, kto się przesuwa, o ile miejsc, w którą stronę.
- **Metoda 66** – polega na podzieleniu zespołu klasowego na grupy sześćosobowe. Zespoły te pracują nad pomysłami i rozwiązaniami przez 6 minut. Następnie dochodzi do przedstawienia wyników. Cały proces powtarza się kilka razy, jednak pod uwagę bierze się kolejne pomysły opracowane przez inne grupy. Dzięki całemu procesowi dochodzi się do odkrycia najlepszych i najbardziej trafnych rozwiązań, wykorzystując pomysły i rozwiązania innych grup. Kompetencje, które ćwiczy się szczególnie podczas stosowania metody to: zaangażowanie, dążenie do osiągnięcia rezultatów,

elastyczność i zdolność do adaptacji, umiejętność podejmowania decyzji, efektywna komunikacja, umiejętność pracy w zespole, umiejętności negocjacyjne, kreatywność oraz umiejętność określania i uzasadniania priorytetów.

- **Metoda bezpodręcznikowa** – jest metodą, w której uczeń zdobywa sprawności językowe wyłącznie na bazie ćwiczeń słuchowo-ustnych dobranych do preferencji, umiejętności i poziomu zaawansowania grupy, bez użycia podręcznika. Metoda stosowana w nauczaniu języków obcych dzieci, szczególnie polecana w klasach I–III, ale jak najbardziej można jej użyć w klasach IV, a nawet VII, ponieważ jest doskonałym przykładem, jak zdobywać sprawności językowe wyłącznie w oparciu o ćwiczenia i działania ustne, słuchowe. Kładzie nacisk na swobodę w mówieniu, ale także przyczynia się do poprawnego czytania tekstu w języku hiszpańskim. Konieczne w tej metodzie jest zapewnienie przez nauczyciela odpowiednich, adekwatnych do potrzeb i zainteresowań danej grupy materiałów do pracy, za pomocą których można doskonalić wszystkie sprawności językowe.
- **Metoda Total Physical Response** (TPR, hiszp. *Respuesta Física Total*, RFT) – metoda odpowiedzi bardzo często stosowana w klasach młodszych, polegająca na reagowaniu całym ciałem, forma zapamiętywania związana jest ze słuchaniem i wykonywaniem odpowiednich ruchów, poznawanie języka obcego następuje w analogiczny sposób jak języka ojczystego, pokonuje się strach przed mówieniem.
- **Podejście komunikacyjne** – wiodąca metoda w nauczaniu języków obcych, polega na opanowaniu sprawności mówienia jako głównej umiejętności komunikacyjnej, w której poprawność gramatyczna, choć istotna, nie jest najważniejsza.
- **Metoda stacji** – praca tą metodą jest przykładem wywołania pozytywnych emocji w nauczaniu. Uczniowie potrzebują na lekcji języka hiszpańskiego działania, w które angażują się z ogromnym zainteresowaniem. Taką możliwość daje im zastosowanie metody stacji, w której uczniowie pełnią rolę pierwszoplanową, a nauczyciel drugoplanową. Metoda ta daje uczniom: poczucie przynależności do grupy, możliwość wykazania się inicjatywą, gdzie w małej grupie pracują także ci uczniowie, którzy nie osiągają najlepszych wyników w nauce, a którzy, dzięki wsparciu kolegów, czują się pewniej. Kształtowane są umiejętność współpracy z innymi, umiejętność respektowania zasad, umiejętność komunikowania się (Dryjska 2015: 95). Metoda stacji polega na przygotowaniu określonej liczby stacji, do których podchodzą uczniowie podzieleni na grupy i wykonują przydzielone zadania. Polecenia powinny mieć podobny poziom trudności, ale mogą mieć różnorodny charakter: pisanie, słuchanie, układanie zdań, dopasowywanie opisów do obrazków. Nauczyciel przyjmuje rolę opiekuna i przygląda się przebiegowi stacji, służy radą w momencie, gdy zaistnieje problem. Uczący się w zespołach lub parach przemieszczają się według ustalonego porządku, by odwiedzić każdą stację. Środki dydaktyczne mogą mieć różny charakter, nie wyłączając także zastosowania sprzętu multimedialnego. Wykorzystując tę metodę nauczyciel może rozszerzyć zadania o interdyscyplinarność. Stacje mogą zostać tak skonstruowane, aby obok wiedzy językowej uczeń mógł wykorzystać wiedzę z zakresu geografii Hiszpanii czy ważnych wydarzeń historycznych w Hiszpanii i krajach hiszpańskojęzycznych. Można również wykorzystać doświadczenia uczniów z podróży czy znajomość kuchni i zabytków oraz zwyczajów z różnych krajów. Takie rozszerzenie tej metody stwarza możliwość kontaktu z językiem charakterystycznym dla różnych dziedzin oraz kształtuje postawę otwartości i tolerancji wobec innych kultur.

- **Praca z kartami edukacyjnymi** – wykorzystanie kart na lekcji języka obcego ma bardzo szerokie zastosowanie i niekończące się możliwości:
  1. karty z pytaniami, na które uczniowie mają udzielić odpowiedzi,
  2. karty z odpowiedziami, do których należy skonstruować odpowiednie pytanie,
  3. karty z lukami w zdaniach, gdzie uczeń powinien umieścić treść leksykalną lub gramatyczną,
  4. karty typu „Tabu”, gdzie uczeń definiuje dane pojęcie z wykorzystaniem podanych słów lub z zastrzeżeniem, iż nie można danego słowa użyć, dodatkowo można zaangażować uczniów w parach lub grupach do samodzielnego tworzenia kart do gry, uczniowie mogą stworzyć karty do gry we własnym zakresie – pracując pojedynczo lub w grupach,
  5. karty, które służą do przedstawienia jakiejś historii (w zależności od zakresu tematycznego, które realizuje lub utrwała grupa,
  6. obrazkowe karty konwersacyjne, które rozwijają reagowanie językowe poprzez najprzeróżniejsze wariacje ćwiczeń, które można wykonać przy ich zastosowaniu. Uczniowie mogą takie karty przygotować sami i wspólnie w czasie lekcji używać ich do konwersacji. Prezentują różne osoby oraz listę aktywności i zainteresowań w formie obrazków. Dzięki przeróżnym kombinacjom zostaje uruchomione myślenie wizualne oraz skojarzeniowe; obraz i słowo. Umożliwiają tworzenie historii i scenariuszy życiowych różnych postaci. Mogą mieć zastosowanie na różnych poziomach nauczania na II etapie edukacyjnym – od klasy IV do VIII,
  7. karty przygotowane przez uczniów lub nauczyciela do powtarzania danego rozdziału w podręczniku, rozłożone na podłodze w sali w postaci węża stają się polami do gry, po których na zasadzie losowania (kostka do gry) poruszają się uczniowie powtarzając słownictwo oraz wykonując dodatkowe zadania. Stworzenie takiej gry w zespole klasowym nie tylko rozwija kreatywność uczniów, ale także pozwala pracować w grupie.
- **Tworzenie historii na podstawie obrazów** – bardzo ciekawą metodą jest tworzenie historyjek ustnych lub pisemnych na podstawie zestawu obrazków lub zdjęć wykonanych przez uczniów (np. na terenie szkoły). Uczniowie fotografują pięć motywów w różnych miejscach budynku, następnie udostępniają je innej grupie, która ma zająć się stworzeniem do nich historii. Aktywność pobudza ogromnie wyobraźnię ucznia, a co za tym idzie wzmacnia jego kreatywność. Dodatkowo można wprowadzić wariacje danego ćwiczenia poprzez wprowadzenie konieczności użycia danego słownictwa. Metoda ta wpływa także na rozwój sprawności mówienia i pisania.
- **Mapa myśli** – to technika, którą w swojej pracy często stosują uczniowie nazywani wrokokowcami, którzy muszą zobaczyć to, czego mają się nauczyć i co mają zapamiętać. Uczeń zbiera w formie mapy hasła, zwroty, słowa, symbole i układa je według dogodnego dla siebie klucza. Tę technikę można zastosować z powodzeniem przy wprowadzaniu danego tematu, chcąc sprawdzić zakres już posiadanej wiedzy ucznia, żeby móc do tego, co jest mu już wiadome dołożyć nowe elementy. Bardzo często stosuje się tę technikę przy porządkowaniu i powtarzaniu materiału, gdyż uczeń wprowadza ład do poznanych treści.
- **Ocenianie współpracy** – w tej metodzie zachęca się do samooceny, w wyniku której uczniowie mogą dojść do ciekawych wniosków zmieniających ich sposób myślenia.

Można oceniać także pracę w danej grupie, czyli zwraca się uwagę na zaangażowanie poszczególnych członków w wykonanie zadania.

- **Informacja zwrotna** – to jedna ze strategii oceniania kształtującego. Uczniowie uczą się wyrażać swoje zdanie w sposób zrównoważony. Mogą także wyrażać oczekiwania co do kwestii, którą omawiają. Informację zwrotną można praktykować w relacji nauczyciel – uczeń, ale również w relacji uczeń – uczeń. Pozwala ona np. na poprawienie błędu językowego w sposób świadomy i odpowiedzialny.
- **Rybi szkielet** – jest to metoda, która pozwala na wypracowanie przyczyn i skutków w danym problemie. Na tablicy nauczyciel rysuje szkielet ryby. W jego głowie wpisuje się problem, który grupa chce rozwiązać. Metodą burzy mózgów uczniowie wymieniają czynniki, które przyczyniły się do powstania problemu, które nauczyciel następnie wpisuje na dużych ościach ryby i dzieli klasę na tyle grup, ile czynników zostało wymienionych. Grupa, która otrzymuje dany czynnik główny, dopisuje przyczyny, które do niego doprowadziły. Nanosi je na tzw. małe ości ryby. Z czynników szczegółowych wybiera się najistotniejsze. Uczniowie w pracy wspólnej wyciągają wnioski i rozwiązują problem.
- **Graffiti** – metoda polega na zapisaniu na tablicy problemu do rozwiązania, a uczniowie w odniesieniu do tej kwestii dopisują zakończenia zdań. Kartka, na której je zapisują zostaje zagięta tak, aby inni nie widzieli tego rozwiązania, dalej jest przekazana innej grupie. Na kartce zostaje zapisane kolejne rozwiązanie. Po określonej liczbie rund wyniki zostaną zaprezentowane w zespole.
- **Debata** – metoda aktywizująca, polegająca na pracy w dwóch grupach, które przedstawiają sobie nawzajem argumenty za i przeciw, szukając innego spojrzenia na ten sam problem. Odpowiednia bardziej dla starszych uczniów (klasy VI–VIII). Można ją wykorzystywać na lekcjach powtórzeniowych lub na koniec zajęć – jako fazę podsumowującą dany materiał.
- **Gry i zabawy językowe** – bardzo popularne metody aktywizujące, podczas których uczeń pobudza swoją wyobraźnię, zdolność abstrakcyjnego myślenia wykonując gry i zabawy językowe. Stosowane podczas każdego etapu kształcenia rozwijają umiejętności lingwistyczne uczniów, przez co można zaobserwować szybsze zapamiętywanie nowego słownictwa oraz konstrukcji gramatycznych.
- **Dyskusja** – metoda polegająca na kontrolowanej wymianie zdań między uczniami, uczeń wyraża własne opinie oraz argumentować swoje stanowisko i słuchać siebie wzajemnie; metoda praktykowana w starszych klasach. Istnieje kilka technik w ramach tej metody w zależności od potrzeb, najważniejsze jest jednak kształtowanie kompetencji i umiejętności społecznych.
- **Burza mózgów** – metoda polegająca na tworzeniu różnych skojarzeń, pomysłów, rozwiązań, które dotyczą konkretnego zagadnienia. Można ją stosować jako rozgrzewkę na lekcji lub do definiowania konkretnego pojęcia. Najważniejsze w niej jest generowanie pomysłów, ocenianie ich, analiza i dopasowanie konkretnych rozwiązań.
- **Blended learning (B-learning)** – mieszana metoda nauczania, która łączy tradycyjne metody z aktywnościami prowadzonymi zdalnie. Uczeń częściowo uczy się poprzez treści i instrukcje dostarczane drogą elektroniczną, a jego uczenie się opiera się na elementach własnej kontroli nad czasem, miejscem, tempem i formą uczenia się. Ważne jest, aby częściowo proces uczenia przebiegał w innym miejscu, poza szkołą.

- **Praca z aplikacją Jamboard** – jest to tablica wirtualna, która umożliwia uczniom tworzenie, edytowanie, udostępnianie, współpracę, rysowanie, eksportowanie i osadzanie treści w dokumencie. Uczniowie, którzy są od siebie oddaleni, na przykład podczas nauczania zdalnego, mogą bardzo dobrze ze sobą współpracować wykorzystując tę aplikację. Nauczyciele bardzo chętnie korzystają z niej w fazie początkowej lekcji lub podsumowując jakiś temat, czyli kiedy chcą wprowadzić nowe słownictwo lub odświeżyć informację z poprzedniej lekcji. Aplikację można zastosować również na tzw. lekcjach kulturowych, kiedy omawiane są zagadnienia związane z krajami hiszpańskojęzycznymi.
- **Praca z aplikacją Quizlet** – jest to rodzaj aplikacji, którą każdy uczeń niezależnie od wieku i poziomu, może wykorzystać w nauce i powtarzaniu słownictwa z języka hiszpańskiego. Można w niej stworzyć karty, zwane fiszkami, na których uczeń może zobaczyć w formie graficznej słowo, a następnie jego zapis – na drugiej stronie karty. Uczący się może także skorzystać z kart stworzonych przez innych użytkowników na całym świecie, bacznie zwracając uwagę, czy nie pojawia się w nich błąd językowy. Nie każdy zestaw tworzą nauczyciele. W aplikacji istnieje wiele możliwości nauki poprzez zapis nowego słowa, odtworzenie go ze słuchu, jest także możliwość gry na bazie słów, o które uczeń chciałby poszerzyć swój zasób słownictwa.

Każdą metodę i technikę można zmodyfikować, aby dopasować ją do potrzeb, wieku uczniów, ich zainteresowań bądź do konkretnej sytuacji dydaktycznej. Dodatkowo każda z metod może być oparta na TIK i co bardzo istotne, jest przydatna w nauczaniu uczniów ze SPE. Wszystkie sposoby i techniki kształtują sprawności językowe, kompetencje kluczowe i umiejętności uniwersalne przydatne na rynku pracy. Dobór metod, technik, form pracy jest bardzo złożoną aktywnością. Nauczyciel powinien, znać swoją grupę, jej mocne i słabe strony oraz preferencje. Powinien wiedzieć, jakie rodzaje aktywności pozwalają osiągnąć w danej społeczności zamierzony cel i doprowadzić do sukcesu edukacyjnego ucznia. Nauczyciel powinien uświadomić sobie, jakie sprawności pragnie rozwinąć dobierając taką, a nie inną metodę czy technikę. Przede wszystkim powinien zadbać o jak największe zaangażowanie ucznia w lekcję. Jeżeli pragnie pracować nad sprawnością mówienia, musi tak pokierować lekcją, żeby to uczniowie mówili jak najwięcej. Bardzo ważnym aspektem jest także, aby językiem komunikacji na lekcjach był język hiszpański.

Obecnie, kiedy dostęp do rodzimych użytkowników języka jest tak duży, nie można zaproponować uczniowi tylko treści przygotowanych w związku z danym podręcznikiem. Kolejną, istotną kwestią jest uświadomienie uczniom ich odpowiedzialności za proces uczenia się. Nauczyciel jest przewodnikiem i osobą, która wskazuje dane rozwiązanie. Nie może podjąć wysiłku nauczania się danego materiału za ucznia. Może natomiast udzielić wsparcia na drodze w odkrywaniu jego sposobu na poznawanie, ugruntowywanie i poszerzanie nowej wiedzy.

2.8. Leksyka na lekcjach języka hiszpańskiego

Bogaty zasób słów jest podstawą rozwijania sprawności komunikacyjnej w języku obcym. Uczeń podczas procesu edukacyjnego na każdym kroku spotyka nowe słowa w języku obcym, czytając czy powtarzając je. Jest wiele czynników wpływających na zapamiętanie danego słownictwa (Morgan i Rinvoluceri 2004: 68), są to między innymi:

- dźwięk i melodia słowa,
- wysokość tonu słowa,
- szybkość, w jakiej się je wymawia,
- jego pisownia i kształt,
- tworzenie kontekstu użycia danego słowa,
- skojarzenia semantyczne i syntaktyczne,
- skojarzenia wynikające z wiedzy ucznia,
- okoliczności poznania danego słowa.

Ważne, aby nowe słownictwo było wprowadzane przy pomocy różnych technik i metod oraz w kontekście zdaniowym, struktury leksykalnej lub połączone z rzeczywistym przedstawieniem słowa. Opisane wcześniej w poradniku metody pracy z uczniami dają szerokie pole wyboru i zróżnicowania sposobu wprowadzania nowej leksyki. Można je wszystkie dopasować do nauki poszczególnych słów z danych zakresów tematycznych.

Przykładem sposobu wprowadzania nowej leksyki może być:

- pokazanie przedmiotu na zdjęciu, w prezentacji, na ekranie, w formie piktogramu czy rzeczywistego przedmiotu w klasie,
- pokazanie przedmiotu czy słowa gestem, wyrazem twarzy, pozą czy pantomimą,
- podanie uczniowi synonimu,
- podanie uczniowi antonimu,
- podanie uczniowi znaczenie słowa,
- uczeń odnajduje znaczenie słowa, np. w słowniku obrazkowym,
- uczeń dopasowuje znaczenie do słowa w formie rozsypanki wyrazowo-znaczeniowej,
- uczeń wybiera znaczenie słowa z kilku podanych odpowiedzi.

Podane sposoby mogą być formami wprowadzenia słownictwa. W kontekście utrwalania danej leksyki i powracania do zgłębiania tych treści, mogą być przydatne inne techniki pamięciowe, poniżej kilka propozycji:

- uczeń ma za zadanie wymyślić kształt danego słowa, czyli zapisać je w taki sposób, aby kojarzyć znaczenie danego wyrazu,
- uczeń zapamiętuje słowo wymyślając dla niego imię na daną literę np.: *pintar* – Paweł, *trabajar* – Teodor, *andar* – Ania itd.,
- uczeń kojarzy słowo z zawodem np. *el perro* – weterynarz/*veterinario*,
- uczeń grupuje poznane wyrazy w działy tematyczne, kojarzy dany wyraz z pomieszczeniem w domu, np.: *el desayuno* – kuchnia/*la cocina*, *dormir* – sypialnia/*dormitorio*,
- uczeń rysuje obok wyrazu jego znaczeniowy piktogram,
- uczeń kojarzy słowo z jego polskim znaczeniem, np. czasownik *ser* można skojarzyć z jadalnym serem żółtym i tak też wprowadzać ten czasownik, rysując na tablicy kawałek sera lub używając żółtego koloru do zapisu odmiany czasownika.

Należy pamiętać o łączeniu wielu metod i technik wprowadzania nowego słownictwa. Nauczyciel wybiera je w zależności od tematyki leksyki i jej specyfiki, zainteresowań i grupy wiekowej uczniów. W klasach IV–VI uczniowie są pozytywnie nastawieni do wprowadzania słownictwa w formie zabaw dydaktycznych, piosenek czy rymowanek wspieranych ruchem i gestem. Uczniowie klas starszych wybierają krótkie filmiki,

bardziej popularne piosenki, gry planszowe czy pracę samodzielną do wprowadzania i utrwalania słownictwa.

2.9. Formy pracy na lekcji języka hiszpańskiego

Podstawową formą organizacyjną pracy, bez względu na wariant podstawy programowej oraz na wybór metod, jest aktywność:

- **indywidualna**, która sprzyja skupieniu, pozwala w łatwy sposób indywidualizować proces nauczania (np. używając kart pracy, tekstów na różnym poziomie zaawansowania, dzielenia materiału na mniejsze partie, w zależności od indywidualnych potrzeb ucznia), dostosowuje się do tempa pracy każdego ucznia. Ta forma sprawdza się w ćwiczeniach gramatycznych i leksykalnych, jak również w pracach domowych. Jej główną zaletą jest wymaganie od uczniów samodzielności w działaniu. Nadaje się dla uczniów ze SPE, szczególnie mających problemy ze skupieniem uwagi i uczniów zdolnych, którzy mogą wykonywać więcej takich prac;
- **w parach**, która sprzyja aktywizacji wszystkich uczniów i zachęca ich do interakcji językowych z innymi, zwiększa autonomię ucznia, a to wpływa na podniesienie efektywności nauki języka obcego, co bezpośrednio rozwija również jego kompetencje kluczowe, np. z zakresu wielojęzyczności. Ta forma pracy pozwala nauczycielowi wpływać i tworzyć pary ze względu na potrzeby danych uczniów. Mając w klasie ucznia z brakami edukacyjnymi możemy połączyć go w parę z uczniem zdolnym, co przynosi ogromne korzyści im obydwu; przykładem może być sytuacja, kiedy jeden z uczniów opanowuje lepiej wymagane treści, a drugi je utrwalając stosując metodę uczenia się przez nauczanie kogoś – LDL;
- **w małych grupach**, szczególnie polecana przy pracy metodą projektową, grupa 5–6 uczniów, zalety: kształtuje kompetencje kluczowe i uniwersalne, takie jak kompetencje językowe, rozumienia i tworzenia informacji, obywatelskie, jak również umiejętność pracy w grupie, uczenie się od siebie, współpraca, podział ról, realizacja przydzielonych zadań w grupie, kreatywność;
- **zbiorowa**, czyli zajęcia z całą klasą, forma polecana przy ćwiczeniach związanych z wymową i zadaniach imitacyjnych, w klasach IV i V zbyt długa forma takiej pracy może być męcząca dla uczniów.

Przykładem dobrej praktyki w grupach, które wykazują mocne zróżnicowanie pod względem językowym, jest wprowadzenie większej liczby dodatkowych zadań zróżnicowanych pod względem trudności oraz wymagających od uczniów pomysłowości, kreatywności, a nade wszystko erudycji językowej, która przejawia się w opanowywaniu bardziej skomplikowanych struktur językowych.

W nauczaniu zdalnym kwestię zróżnicowania pod względem poziomów można osiągnąć poprzez podział grup językowych na podgrupy o „różnej prędkości”. Ważne jest także, aby grupy językowe nie były grupami licznymi, gdyż taki stan rzeczy zakłóca mocno możliwość choćby wypowiedzenia się ucznia. Jeśli pomnoży się wypowiedź ucznia razy liczbę osób w grupie i bierze się pod uwagę zróżnicowanie pod względem poziomów w danym zespole klasowym, można dojść do wniosku, że oprócz jednej rundy pytań, druga staje się (przy 24 osobach) sporym wyzwaniem pod względem realizacji treści nauczania podczas jednej jednostki lekcyjnej.

2.10. Projektowanie uniwersalne i w odpowiedzi na SPE

Zaplanowanie procesu nauczania języka hiszpańskiego powinno wiązać się z jak najbardziej uniwersalnym projektowaniem. Wykorzystanie różnych metod, technik i form pracy ma umożliwić dostęp do edukacji całemu zespołowi uczniów, w tym uczniom ze SPE. Nauczyciel musi uwzględnić wszystkie potrzeby ucznia i być przygotowanym, aby wprowadzać na bieżąco modyfikacje i dostosowania treści i metod.

Dostosowania i modyfikacje to różnorodne formy wsparcia ucznia, przy dostosowaniu nie obniżamy wymagań edukacyjnych, jedynie dostosowujemy formę przekazu, aby nie pomijać zagadnień z podstawy programowej, lecz zrealizować je w sposób przystępny dla ucznia. To bardzo ważne, ponieważ zakres wiedzy ucznia powinien mu zapewnić dobre podstawy do nauki języka podczas realizacji kolejnego etapu edukacyjnego. Modyfikacja natomiast ma objąć dostosowanie jednego zadania do możliwości uczniów z różnymi potrzebami.

Należy zwrócić uwagę, aby zakres nauczania nie był mniejszy niż ten opisany w podstawie programowej. Według Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych (Dz. U. 2019, poz. 373) dostosowania wymagań dotyczą uczniów:

- posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego;
- posiadających orzeczenie o potrzebie indywidualnego nauczania;
- posiadających opinię poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym poradni specjalistycznej;
- objętych pomocą psychologiczno-pedagogiczną.

Należy wskazać, że do ostatniej grupy zaliczamy uczniów:

- z niepełnosprawnościami;
- niedostosowanych społecznie;
- zagrożonych niedostosowaniem społecznym;
- z zaburzeniami zachowania lub emocji;
- szczególnie uzdolnionych;
- ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się;
- z deficytami kompetencji i zaburzeniami sprawności językowych;
- z chorobą przewlekłą;
- w sytuacji kryzysowej lub traumatycznej;
- z niepowodzeniami edukacyjnymi;
- zaniedbanych środowiskowo;
- z trudnościami adaptacyjnymi związanymi z różnicami kulturowymi lub ze zmianą środowiska edukacyjnego, w tym związanymi ze wcześniejszym kształceniem za granicą (Dz. U. 2017, poz. 1591 z późn. zm.).

Reasumując, nauczyciel języka hiszpańskiego powinien zagwarantować odpowiednie, dopasowane warunki i sposoby realizacji wymagań podstawy programowej kształcenia ogólnego poprzez właściwe przygotowanie zajęć, organizację przestrzeni, dobór odpowiednich pomocy dydaktycznych, a także prawidłowy sposób komunikacji ze wszystkimi uczniami, dbając o wszystkie dostosowania dla uczniów ze SPE. Powinny one dotyczyć: warunków procesu edukacyjnego, zewnętrznej organizacji nauki, metod i form oceniania.

ROZDZIAŁ III

Organizacja procesu dydaktycznego – zasady pracy na lekcji języka hiszpańskiego

Dobre nastawienie do nauki języka hiszpańskiego zaczyna się już od wejścia do sali lekcyjnej. Praca z uczniami będzie lepiej się układać, jeśli środowisko, w którym uczący się będą pracować, będzie miejscem, w którym będą czuć się dobrze.

3.1. Aranżacja przestrzeni klasowej

W pierwszej kolejności należy pomyśleć o zdecydowaniu, do czego służą poszczególne sprzęty i tak je rozlokować w pomieszczeniu, aby spełniały swoją rolę jak najlepiej. Mamy na myśli wykorzystanie stolików oraz ławek uczniowskich, ale i narzędzi przekazywania informacji, czyli tablicy, tablicy interaktywnej czy projektora. Uczniowie powinni pracować przy takim **ustawieniu ławek**, które w danym momencie odpowiada typowi wykonywanego zadania. Najlepiej do tego celu służą ławki mobilne, które dają możliwość przestawiania ich na krótko przed rozpoczęciem ćwiczenia. Najlepiej, żeby były one ustawione w sposób „wysepki”, kiedy uczniowie pracują w grupie lub w parze, a w formie litery „u”, gdy uczniowie dyskutują między sobą, pojedyncze stoliki przydają się natomiast w momencie rozwiązywania testu. Ważne jest, aby nauczyciel i uczniowie mieli opcję zmiany ustawień ławek w zależności od potrzeby. Nie zaleca się, aby uczniowie siedzieli odwróceniem do siebie plecami, gdyż taki układ nie służy kształtowaniu sprawności komunikacji. Istotną kwestią jest niczym nie zakłócony **widok na tablicę**. Warto zadbać o dobre oświetlenie skierowane na tablicę oraz o właściwe nagłośnienie.

Istotnym elementem sali jest **kolor ścian**, gdyż może on wspierać proces przekazywania wiedzy lub znacznie go zakłócać, gdy uczniowie nie będą się czuli komfortowo w takim otoczeniu. Ostre kolory mogą np. pobudzać uczniów z ADHD (od ang. *attention deficit hyperactivity disorder*), co uniemożliwi im w pełni korzystanie z lekcji. Planując zmianę aranżacji sali, warto skonsultować się z osobami, które zajmują się tą kwestią zawodowo i mogą podać istotne wskazówki w tym temacie. Można poprosić o wsparcie rodziców uczniów, stworzyć coś razem i zawiązać współpracę między wszystkimi uczestnikami.

Ważnym aspektem w miejscu realizacji zajęć są również **pomoce dydaktyczne**. Warto zaopatrzyć pracownię w słowniki, mapy, albumy krajoznawcze, architektoniczne czy turystyczne, tablicę (jeśli to możliwe interaktywną), urządzenia do wykorzystywania zasobów internetu oraz odtwarzające pliki dźwiękowe z różnego typu. Przy budowie bazy dydaktycznej miejmy na uwadze uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, przygotowując im np. odpowiednie miejsce w klasie z ciekawymi pozycjami książkowymi czy dodatkowym oświetleniem dla słabowidzących. Dla ucznia niedosłyszącego należy przygotować odpowiednie miejsce oraz zainteresować się, czy ma sprawny aparat słuchowy i zadbać o wyeliminowanie zbędnego hałasu, który utrudnia rozumienie.

3.2. Rola nauczyciela w przestrzeni klasowej

W dobrze zaaranżowanym środowisku pracy pracuje się lepiej nauczycielowi i uczniom. Dlatego każdy uczeń powinien już od momentu wejścia do sali czuć się bezpiecznie. Na to wpływa dużo elementów, jednym z nich jest postawa i skojarzenie związane z nauczycielem.

Jeśli uczeń odczuwa lęk przed nauczycielem lub niechęć do współpracy z nim, nie będzie czynił postępów i nie będzie wykazywał chęci podejmowania wysiłku na drodze nauki języka. Osoby, które decydują się na pracę z młodymi ludźmi powinny być w jak największym stopniu świadome swojego wyboru.

Szczególnie ważnym aspektem jest podejście nauczyciela do błęd językowych. Warto mieć na uwadze podejście komunikacyjne. Błąd językowy jest często głównym elementem blokującym komunikację i stresującym uczniów. Uczniowie na początku II etapu edukacyjnego często nie przywiązują zbyt wielkiej uwagi do poprawności językowej, ale z wiekiem i zmieniającą się dojrzałością, pojawia się stres przed popełnieniem błędu. Nauczyciel powinien już od pierwszych zajęć mówić młodzieży, że błąd jest naturalnym elementem nauki języka i świadczy o tym, że uczeń się stara i podejmuje próby. Właśnie na tych staraniach w początkowym czasie koncentrujemy swoje podejście i tylko czasami poprawiamy błędy, aby nie blokować komunikacji. Z czasem nauczyciel może poprawiać częściej błędy uczniowskie w tradycyjnej formie lub błąd potraktować jako początek rozmowy z uczniami o jego roli, znaczeniu, unikaniu go itp. Wspólne analizowanie błęd kształtuje umiejętność wytrwałości i opanowania oraz pozbawia proces nauczania czynnika stresogennego.

3.3. Muzyka w przestrzeni klasowej

Nie na darmo mówi się, że muzyka łączy pokolenia i łagodzi obyczaje. Jednym z ciekawych pomysłów jest prezentowanie muzyki z obrębu kulturowego danego języka podczas przerw i na początku lekcji. Uczniowie będą zainteresowani i pozytywnie nastawieni, kiedy wchodząc do sali lekcyjnej słyszą muzyczne wibracje. Taki zabieg nie przyczynia się tylko do pozytywnego nastawienia ucznia, ale także do uświadomienia mu, że oto rozpoczyna się lekcja języka hiszpańskiego, zatem można zamknąć historię związaną z poprzednią lekcją. Muzyka daje odprężenie uczniowi i chwilę na relaks podczas przerwy. Stosując ten zabieg wpływa się także na ciekawość w kwestii opanowania nowego słownictwa i przedstawienia ucha na słuchanie w języku hiszpańskim.

3.4. Elementy planowania i realizacji lekcji

Planując daną lekcję nauczyciel powinien postawić sobie cel główny zajęć, jak i wyznaczyć cele szczegółowe, które będą realizowane na poszczególnych etapach lekcji. Lektor musi zadać sobie pytanie dotyczące tego, co chciałby osiągnąć, realizując dany temat, a następnie zaplanować lekcję tak, aby każdy uczeń, czyli zarówno ten, który jest uzdolniony, jak i ten, który wykazuje specyficzne trudności w nauce czuł się zaangażowany w realizację materiału oraz osiągnął zamierzone cele.

Każda lekcja powinna rozpocząć się od elementu „rozgrzewki językowej”, która w sposób praktyczny umożliwi uczniowi aktywność na języku hiszpańskim. Jeżeli zostało zadane na lekcji poprzedniej zadanie domowe, warto jest, aby nauczyciel wraz z uczniami zakończył to zadanie i aby uczniowie mieli możliwość zrewidowania swojego toku rozumowania podczas rozwiązywania pracy domowej lub zadawania pytań, które ich nurtują, a są związane z zadaniem. Jeśli nauczyciel zadaje zadanie domowe bez poświęcenia mu uwagi na następnej lekcji, jest korzystniejsze, aby zrezygnował z tej czynności.

Kolejną fazą lekcji jest wprowadzenie nowego materiału. Może się ono odbywać przy użyciu różnych metod, np. odwróconej lekcji, krótkiego filmiku, który prezentuje

dane zagadnienie, krótkiego tekstu, który wprowadza ucznia w temat. Następną fazą lekcji to utrwalenie poznanego materiału w nowym kontekście, przez co doskonalimy umiejętności językowe uczniów. Na każdej lekcji warto poświęcić chwilę na fazę sprawdzającą – monitorowanie poczynionych postępów przez ucznia. W razie problemów wskazane jest doprecyzowanie i powtarzanie problemowe zagadnienia.

W planowaniu lekcji nauczyciel powinien uwzględnić wiek swoich uczniów i dopasować trudność i złożoność zadań do możliwości skupienia i koncentracji. Należy w niektórych przypadkach adekwatnie do potrzeb uczniów, a zwłaszcza ucznia ze SPE wydłużyć czas na realizację konkretnych zadań, aby uczeń kształtował swoje umiejętności językowe. Wydłużenie czasu pracy jest szczególnie ważne, jeśli chodzi o ucznia ze SPE, który często wykonuje zadanie znacznie dłużej i wymaga to od niego większej koncentracji i wysiłku, co w konsekwencji prowadzi do większego zmęczenia po zakończeniu pracy. Refleksyjny nauczyciel powinien zadbać o dobre samopoczucie takiego ucznia zarówno w trakcie wykonywania zadania, wzmacniając go pozytywnie, jak również po jego zakończeniu, poprzez chwilowy odpoczynek.

3.5. Używanie języka hiszpańskiego podczas lekcji i poza nią

Podstawa programowa zachęca do używania języka hiszpańskiego nie tylko w obrębie lekcji, ale przenoszenia go jak najczęściej na płaszczyznę tematyki pozalekcyjnej. Przykładem mogą być zajęcia wspierające ucznia, np. zajęcia wyrównawcze, które będą skierowane do uczniów mających problemy z opanowaniem treści z podstawy programowej, a w szczególności do uczniów ze specyficznymi trudnościami, np. dysleksją, dysgrafią czy dyskalkulią. Często zdarza się, że uczniowie z niepełnosprawnością lub innym problemem w uczeniu, są obłożeni zajęciami specjalistycznymi, dlatego nauczyciel stwarza możliwość pomocy przy opanowaniu i doskonaleniu konkretnych umiejętności oraz pomaga przezwyciężyć skutki niepowodzeń szkolnych na docelowej, obowiązkowej lekcji przedmiotu.

Przykładem dobrych praktyk może być również komunikacja podczas przerw z uczniami oraz korespondowanie z nimi po hiszpańsku przez dziennik lekcyjny. Uczniowie, wbrew pozorom, bardzo cieszą się z takiej możliwości formy kontaktu i zyskują więcej pewności siebie, gdy udaje im się osiągnąć zamierzony cel, czyli skutecznie skomunikować się z nauczycielem. Taki zabieg pozwala także uświadomić uczniowi, że wie o wiele więcej niż mu się wydaje.

3.6. Realizacja własnych celów komunikacyjnych uczniów

Realizacja własnych celów komunikacyjnych oraz stwarzanie sytuacji edukacyjnych, które sprzyjających poznawaniu przez uczniów własnych zainteresowań i pasji według zapisów podstawy programowej, pozwolą na uświadomienie uczniom znaczenia języków obcych nowożytnych, najpierw na poziomie szkoły, zaś w następnej kolejności na poziomie życia ucznia oraz przyszłej kariery zawodowej.

Przykładem dobrych praktyk jest nawiązanie współpracy pomiędzy uczniami ze szkół, gdzie język hiszpański jest nauczany jako język obcy, zarówno w kraju, jak i poza jego granicami. Podczas współpracy uczniowie będą mogli nawzajem poznawać się, a co za tym idzie, tworzyć relacje i wykorzystywać w nich język hiszpański do komunikacji. Uczniowie mogą tworzyć międzyszkolne projekty i wykorzystać możliwość

przeniesienia języka hiszpańskiego na życie osobiste. Wśród przykładowych zakresów językowych można stworzyć np. listę potraw bożonarodzeniowych charakterystycznych dla obu krajów lub w obrębie danego kraju, dzielić się sposobem przeżywania świąt, opisywać siebie nawzajem, wskazywać na zainteresowania i pasje, omawiać system edukacji, kreatywnie wymieniać informacje na różne tematy zawarte w wymaganiach szczegółowych podstawy programowej.

Współpraca może także przekroczyć granice języka hiszpańskiego i przenieść się na inne przedmioty nauczane w szkole: matematykę, plastykę, język ojczysty czy geografę. Pomysłem na współpracę w ramach projektu nie można postawić żadnych granic. Ważne jednak jest, żeby w doborze tematyki i zadań uczestniczyli uczniowie, którzy będą brać odpowiedzialność za poszczególne treści i będą chcieli rozwijać się nie tylko w języku hiszpańskim, ale także będą mieli możliwość kształtowania kompetencji z zakresu innych dziedzin, np. przedsiębiorczości.

3.7. Autentyczność w doborze materiałów lekcyjnych

Wykorzystywanie na lekcjach autentycznych materiałów daje o wiele większy i szybszy przyrost wiedzy językowej ucznia aniżeli słuchanie sztucznie skonstruowanych dialogów. Materiał autentyczny broni się zawsze, gdyż tkwi w nim życie, a co za tym idzie – uczniowie mogą utożsamiać się z nim. Na podstawie autentycznego materiału uczniowie pracują chętniej i także chętniej go wyszukują. Wystarczy zadać ciekawy temat. W XXI wieku uczniowie bardzo często szybciej odnajdują poszukiwane treści niż nauczyciel. Zadaniem pedagoga jest, aby potrafili je filtrować i umiejętnie dobierać, by uczniowie nie zniechęcali się, gdy materiał okaże się trudny. Nawet z trudnych zagadnień można wykorzystać istotne fragmenty.

Przykładem dobrych praktyk będzie tutaj opatrywanie autentycznego materiału ikonografią, obrazami, ćwiczeniami, które będą wspierały zapoznanie się z treściami. Istotne jest przedkładanie materiału filmowego nad materiał zapisany. Sprawdza się wykorzystywanie sekwencji danego filmu, przygotowywanie zadań o charakterze kreatywnym, wpływających na pomysłowość ucznia, wykorzystywanie słownictwa, które ma częste zastosowanie na danym poziomie.

3.8. Edukacja włączająca w zróżnicowanej klasie

W dzisiejszej klasie bardzo ważna jest świadomość nauczyciela o zróżnicowaniu uczniów pod względem potrzeb edukacyjnych. W takiej grupie znajdują się uczniowie z trudnościami w uczeniu się, zdolni, ale również uczniowie, którzy reprezentują różne style uczenia się, czyli wzrokowcy, słuchowcy, kinestetycy, introwertycy, ekstrawertycy. Znajdą się również uczniowie z dużą motywacją do nauki języka obcego, jak również z mniejszą, uczniowie mniej i bardziej aktywni. Mogą się znaleźć uczniowie z niepełnosprawnościami czy ze środowisk mniejszości etnicznych. Rolą pedagoga jest zapewnić wszystkim możliwość odniesienia sukcesu na polu języka hiszpańskiego – stosując różnorodność metod, form pracy oraz oddziaływań wychowawczych.

W zróżnicowanej klasie edukacja włączająca jest podstawą pracy nauczyciela, aby każdy uczeń brał aktywny udział w procesie nauczania. Można to osiągnąć, jeśli w momencie organizacji procesu dydaktycznego będziemy się starać włączyć wszystkich uczniów w ten proces. Zwiększamy przez to potencjał uczących się. Można

zaplanować szczegółowo, jakie treści i zadania omawiać ze wszystkimi uczniami, a także jakie należy zrealizować w mniejszych grupach, parach bądź indywidualnie. Warto mieć przygotowane dodatkowe zadania o wyższym stopniu trudności dla uczniów zdolnych i cudzoziemców, a o niższym stopniu trudności czy o łatwiejszej formie – dla innych uczniów ze SPE. Ważne, aby każdy czuł się włączony w proces nauczania i wspólnotę klasową, co przygotowuje go do aktywnego funkcjonowania w społeczeństwie. Skuteczne działania włączające bazują również na współpracy nauczycieli z rodzicami i szkołą (szerzej opisane w rozdziale VI tego poradnika).

We wszystkich przypadkach warto pamiętać o podstawowych zasadach pracy na lekcjach języka hiszpańskiego, mianowicie priorytetem powinna być szeroko rozumiana komunikacja językowa. Zadania i treści powinny w pierwszej kolejności rozwijać sprawności receptywne, czyli słuchania i czytania, a następnie przechodzić do sprawności produktywnych, czyli mówienia i pisania. Takiemu schematowi powinien być podporządkowany sposób wprowadzania zagadnień gramatycznych.

Warto odnieść się jeszcze do **organizacji procesu dydaktycznego w realiach nauczania zdalnego**. Bardzo ważnym aspektem rozwoju ucznia jest zakres życia emocjonalno-społecznego. Uczniowie, którzy zostają objęci zakazem swobodnego przemieszczania się, zostają pozbawieni możliwości kontaktów z rówieśnikami, co niejednokrotnie wpływa na ich sposób postrzegania świata, który z jednej strony zawęża się do przestrzeni domu, zaś z drugiej strony do przestrzeni wirtualnej, w której uczniowie coraz częściej i dłużej przebywają. Zauważa się pewien regres w życiu emocjonalnym ucznia. Nierzadko słyszy się o poczuciu osamotnienia, huśtawki emocjonalnej, wycofywania się z życia społecznego, pogorszenia jakości relacji – aż po stany depresyjne.

W badaniach przeprowadzonych po pierwszej fazie nauczania zdalnego – *Edukacja zdalna: co stało się z uczniami, ich rodzicami i nauczycielami* (Ptaszek i in. 2020), naukowcy piszą o następujących wynikach w zakresie subiektywnego dobrostanu oraz higieny cyfrowej w czasie zdalnej edukacji, jak i relacji prywatnych i zawodowych: „Znaczący odsetek uczniów i nauczycieli doświadczył w czasie pandemii pogorszenia jakości ważnych dla edukacji relacji (najbardziej w zakresie relacji rówieśniczych uczniów oraz relacji w zespołach zawodowych nauczycieli). Połowa uczniów wskazywała, że przed pandemią relacje z kolegami/koleżankami z klasy były lepsze. Aż jedna trzecia nauczycieli zauważyła z kolei spadek jakości relacji ze współpracownikami”. W związku z powyższym poszukiwać należy dobrych praktyk realizujących systemowe rozwijanie szeroko rozumianych kompetencji społecznych w dobie nauczania online. Przykładem mogą być projekty realizowane zdalnie, w które mogły zaangażować się całe grupy uczniów. Rozpoczęły się spotkania w wirtualnej przestrzeni, uczniowie z powodzeniem mogli rozwijać kompetencje społeczne korzystając z innego medium.

Przykładem wykorzystania metody projektu dla szkół podstawowych (klas VII i VIII) jest nakręcenie filmu krótkometrażowego w ramach projektu *IELE en corto!* organizowanego przez Biuro Radcy ds. Edukacji Ambasady Hiszpanii w Polsce. Uczniowie mogą również wziąć udział w konkursie literackim w języku hiszpańskim *Giner de los Ríos* dla uczniów, którzy uczą się języka hiszpańskiego jako pierwszego lub drugiego języka obcego język hiszpański może być również przedmiotem dodatkowym lub pozalekcyjnym. Wszystkie informacje o różnych inicjatywach można znaleźć na stronie Biura Radcy ds. Edukacji Ambasady Hiszpanii w Polsce.

ROZDZIAŁ IV

Nauczane treści kształcenia, umiejętności przedmiotowe i ponadprzedmiotowe (uniwersalne) z uwzględnieniem planowania i wdrażania działań wspierających kształtowanie kompetencji kluczowych i umiejętności miękkich

W poradniku nauczane treści kształcenia przedstawione są zaczynając od II.2 wariantu podstawy programowej, aby podkreślić, o jakie treści poszerza się zakres w przypadku nauki języka obcego w wariantcie II.1. Dodatkowo na końcu wymienione zostały tematy wykraczające poza wymagania szczegółowe opisane w podstawie programowej dla II etapu edukacyjnego. Nauczyciel może wykorzystać je w dostosowaniu pracy z uczniami zdolnymi bądź realizując dodatkowe, projektowe zajęcia. Obok propozycji treści poradnik uwzględnia kształtowanie kompetencji kluczowych oraz umiejętności ponadprzedmiotowych.

Wszystkie treści zostały podzielone na leksykalno-sytuacyjne oraz gramatyczne z uwzględnieniem, że nauczanie gramatyki nie jest głównym celem tego programu. Ma inne zadanie – pozwolić na proces komunikacji i go ułatwić. Wskazane jest wprowadzanie treści w formie spiralnej, aby sukcesywnie poszerzać wiedzę ucznia, zahaczając o już poznaną i utrwaloną wiedzę. Przykładem takiego realizowania treści są krótkie, kilkuminutowe rozgrzewki językowe na każdej lekcji – z pytaniami z poprzednich zakresów tematycznych. Uczniowie mogą losować wydrukowane na kartkach pytania, zadawać je sobie wzajemnie i jak najszybciej na odpowiadać, a nauczyciel prosi grupę uczniów o powtórzenie na głos dobrej odpowiedzi. Kolejnym przykładem może być wyznaczenie konkretnego czasu w tygodniu lub miesiącu, kiedy uczniowie mogą opowiedzieć, przedstawić lub zaprezentować treści, które na początku były dla nich niezrozumiałe, a teraz już je opanowali. Bardzo często uczniowie nie od razu rozumieją daną treść czy zagadnienie, ale z czasem i zgłębianiem tematu staje się to zrozumiałe i utrwalone. Jest to wymóg podstawy programowej: „Rozwijanie kompetencji w zakresie języka obcego nowożytnego wymaga kilkukrotnego powracania do tych samych zagadnień, jednakże konieczne jest, aby każdorazowej powtórcie towarzyszyło rozbudowanie wiadomości i umiejętności wcześniej nabytych. Takie spiralne podejście do kształcenia w zakresie języka obcego dotyczy zarówno wiedzy, jak i umiejętności językowych” (Dz. U. 2017, poz. 356 z późn. zm.). Na podstawie powyższego komentarza nasuwa się wniosek, że powracanie do już poznanych treści, a następnie rozbudowywanie ich o nowe, szersze zakresy, będzie skutkowało u ucznia naturalnym przyrostem umiejętności, czyli ugruntowaniem wiedzy już poznanej poprzez powtarzanie jej i otwarcie się na nowe wiadomości.

4.1. Treści leksykalno-sytuacyjne, wariant II. 2 podstawy programowej (klasy VII–VIII)

- Uczeń posługuje się bardzo podstawowym zasobem środków językowych umożliwiającym realizację pozostałych wymagań ogólnych w zakresie następujących tematów:
  1. człowiek (formy przywitania i pożegnania, zawieranie nowych znajomości, przedstawianie się, określanie wieku narodowości i pochodzenia poszczególnych osób, dane personalne, opis wyglądu zewnętrznego, cechy charakteru

- poszczególnych osób, rzeczy osobiste, uczucia i emocje, umiejętności i zainteresowania);
2. miejsce zamieszkania (podawanie adresu, opis domu i jego okolicy, położenie domu, opis pomieszczeń i wyposażenia domu, wygląd swojego pokoju, podstawowe prace domowe);
  3. edukacja (szkoła i jej pomieszczenia, wygląd i wyposażenie klasy, nazwy przedmiotów szkolnych, nauczyciele, koleżanki i koledzy uczniowie, plan lekcji i rozkład zajęć dodatkowych, uczenie się, przybory szkolne, życie szkoły i wydarzenia szkolne, czynności lekcyjne i szkolne, oceny szkolne w Polsce i Hiszpanii, nauka języków obcych w Polsce i Hiszpanii, wycieczki szkolne);
  4. praca (popularne zawody, miejsca pracy, popularne zawody w Polsce i w Hiszpanii, rozmowy telefoniczne, rodzaje korespondencji, list prywatny i korespondencja służbowa);
  5. życie prywatne (nazywanie członków rodziny, rodzina, znajomi i przyjaciele, czynności życia codziennego, typowe prace w domu, ulubione czynności, określanie czasu zegarowego, nazwy dni tygodnia, określenie pory dnia, formy spędzania czasu wolnego, urodziny i zapraszanie gości, określanie daty urodzin innych osób, święta, zainteresowania i hobby, spotkania z kolegami w czasie wolnym, wspólne wyjścia, uczucia i emocje, wyjazdy rodzinne i przyjacielskie, relacje związane z przyjaźnią, pierwszą miłością i emocje towarzyszące);
  6. żywienie (nazwy podstawowych artykułów spożywczych, typowe posiłki i pory ich jedzenia, ulubione posiłki, lokale gastronomiczne, pobyt w restauracji, zamawianie potraw);
  7. zakupy i usługi (rodzaje sklepów, towary i ich cechy, określanie cech towarów, rozmiar, kolor, ilość, sprzedawanie i kupowanie, zwroty grzecznościowe podczas zakupów, środki płatnicze, korzystanie z usług, nazwy punktów usługowych);
  8. podróżowanie i turystyka (środki transportu i korzystanie z nich, orientacja w terenie, hotel, wycieczki, przygotowanie do podróży, podstawowe obiekty związane z podróżowaniem, kierunki świata, uzyskiwanie i udzielanie informacji na temat przejazdu, zabytków, lokalizacji, opowiadanie o podróżach i przygodach w podróży);
  9. kultura (uczestnictwo w kulturze, tradycje i zwyczaje w Hiszpanii i krajach hiszpańskojęzycznych, spotkania towarzyskie związane z kulturą);
  10. sport (podstawowe dyscypliny sportu letnie i zimowe, sprzęt sportowy, obiekty sportowe, uprawianie sportu, znani sportowcy polscy i hiszpańscy);
  11. zdrowie (samopoczucie, stan zdrowia, choroby, ich objawy i leczenie, opieka nad chorym);
  12. świat przyrody (pogoda, pory roku, warunki atmosferyczne typowe dla Polski i Hiszpanii oraz krajów hiszpańskojęzycznych, dostosowanie ubioru do warunków pogodowych, rośliny i zwierzęta, krajobraz);
  13. świat języka hiszpańskiego (stolice, największe miasta, wiedza realioznawcza, słynni Polacy i Hiszpanie oraz Latinoamerykanie, symbole narodowe, tradycje i zwyczaje, daty świąt hiszpańskich i latynoskich, porównanie tradycji i zwyczajów polskich i hiszpańskojęzycznych).
- Uczeń rozumie bardzo proste wypowiedzi ustne (np. rozmowy, wiadomości, komunikaty, ogłoszenia) artykułowane wyraźnie, w standardowej odmianie języka:

1. reaguje na polecenia;
  2. określa główną myśl wypowiedzi;
  3. określa intencje nadawcy/autora wypowiedzi;
  4. określa kontekst wypowiedzi (np. czas, miejsce, uczestników);
  5. znajduje w wypowiedzi określone informacje;
  6. rozróżnia formalny i nieformalny styl wypowiedzi.
- Uczeń rozumie bardzo proste wypowiedzi pisemne (np. listy, e-maile, SMS-y, kartki pocztowe, napisy, ulotki, jadłospisy, ogłoszenia, rozkłady jazdy, historyjki obrazkowe z tekstem, teksty narracyjne, wpisy na forach i blogach):
    1. określa główną myśl tekstu;
    2. określa intencje nadawcy/autora tekstu;
    3. określa kontekst wypowiedzi (np. nadawcę, odbiorcę);
    4. znajduje w wypowiedzi określone informacje;
    5. rozróżnia formalny i nieformalny styl wypowiedzi.
  - Uczeń tworzy bardzo krótkie, proste, spójne i logiczne wypowiedzi ustne:
    1. opisuje ludzi, przedmioty, miejsca i zjawiska;
    2. opowiada o czynnościach i wydarzeniach z przeszłości i teraźniejszości;
    3. przedstawia intencje i plany na przyszłość;
    4. przedstawia upodobania;
    5. wyraża swoje opinie;
    6. wyraża uczucia i emocje;
    7. stosuje formalny lub nieformalny styl wypowiedzi adekwatnie do sytuacji.
  - Uczeń tworzy bardzo krótkie, proste, spójne i logiczne wypowiedzi pisemne (np. notatkę, ogłoszenie, zaproszenie, życzenia, wiadomość, SMS, pocztówkę, e-mail, historyjkę, wpis na blogu):
    1. opisuje ludzi, przedmioty, miejsca i zjawiska;
    2. opowiada o czynnościach i wydarzeniach z przeszłości i teraźniejszości;
    3. przedstawia intencje i plany na przyszłość;
    4. przedstawia upodobania;
    5. wyraża swoje opinie,
    6. wyraża uczucia i emocje,
    7. stosuje formalny lub nieformalny styl wypowiedzi adekwatnie do sytuacji.
  - Uczeń reaguje ustnie w typowych sytuacjach:
    1. przedstawia siebie i inne osoby;
    2. nawiązuje kontakty towarzyskie; rozpoczyna, prowadzi i kończy rozmowę, podtrzymuje rozmowę w przypadku trudności w jej przebiegu (np. prosi o wyjaśnienie, powtórzenie, sprecyzowanie; upewnia się, że rozmówca zrozumiał jego wypowiedź);
    3. uzyskuje i przekazuje informacje i wyjaśnienia;
    4. wyraża swoje opinie, pyta o opinie, zgadza się lub nie zgadza się z opiniami;
    5. wyraża swoje upodobania, intencje i pragnienia; pyta o upodobania, intencje i pragnienia innych osób;
    6. składa życzenia, odpowiada na życzenia;

7. zaprasza i odpowiada na zaproszenia;
  8. proponuje, przyjmuje i odrzuca propozycje;
  9. pyta o pozwolenie, udziela i odmawia pozwolenia;
  10. nakazuje, zakazuje
  11. wyraża prośbę oraz zgodę lub odmowę spełnienia prośby;
  12. wyraża uczucia i emocje (np. radość, smutek);
  13. stosuje zwroty i formy grzecznościowe.
- Uczeń reaguje w formie bardzo prostego tekstu pisanego (np. wiadomość, SMS, e-mail, wpis na czacie, forum) w typowych sytuacjach:
    1. przedstawia siebie i inne osoby;
    2. nawiązuje kontakty towarzyskie; rozpoczyna, prowadzi i kończy rozmowę (np. podczas rozmowy na czacie);
    3. uzyskuje i przekazuje informacje i wyjaśnienia (np. wypełnia formularz, ankietę);
    4. wyraża swoje opinie, pyta o opinie, zgadza się lub nie zgadza się z opiniami;
    5. wyraża swoje upodobania, intencje i pragnienia, pyta o upodobania, intencje i pragnienia innych osób;
    6. składa życzenia, odpowiada na życzenia;
    7. zaprasza i odpowiada na zaproszenia;
    8. proponuje, przyjmuje i odrzuca propozycje;
    9. pyta o pozwolenie, udziela i odmawia pozwolenia;
    10. nakazuje, zakazuje;
    11. wyraża prośbę oraz zgodę lub odmowę spełnienia prośby;
    12. wyraża uczucia i emocje (np. radość, smutek);
    13. stosuje zwroty i formy grzecznościowe.
  - Uczeń przetwarza bardzo prosty tekst ustnie lub pisemnie:
    1. przekazuje w języku obcym nowożytnym podstawowe informacje zawarte w materiałach wizualnych (np. mapach, symbolach, piktogramach) lub audiowizualnych (np. filmach, reklamach);
    2. przekazuje w języku obcym nowożytnym lub polskim informacje sformułowane w tym języku obcym;
    3. przekazuje w języku obcym nowożytnym informacje sformułowane w języku polskim.
  - Uczeń posiada:
    1. podstawową wiedzę o krajach, społeczeństwach i kulturach społeczności, które posługują się danym językiem obcym nowożytnym oraz o kraju ojczystym, z uwzględnieniem kontekstu lokalnego, europejskiego i globalnego;
    2. świadomość związku między kulturą własną i obcą oraz wrażliwość międzykulturową.
  - Uczeń dokonuje samooceny i wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem (np. korzystanie ze słownika, poprawianie błędów, prowadzenie notatek, stosowanie mnemotechnik, korzystanie z tekstów kultury w języku obcym nowożytnym).
  - Uczeń współdziała w grupie (np. w lekcyjnych i pozalekcyjnych językowych pracach projektowych).
  - Uczeń korzysta ze źródeł informacji w języku obcym nowożytnym (np. z encyklopedii, mediów), również za pomocą technologii informacyjno-komunikacyjnych.

- Uczeń stosuje strategie komunikacyjne (np. domyślanie się znaczenia wyrazów z kontekstu, identyfikowanie słów kluczy lub internacjonalizmów) i strategie kompensacyjne, gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu (np. uproszczenie formy wypowiedzi, wykorzystywanie środków niewerbalnych).
- Uczeń posiada świadomość językową (np. podobieństw i różnic między językami).

4.2. Treści leksykalno-sytuacyjne, wariant II. 1 podstawy programowej (klasy IV–VIII)

Uczeń realizuje dodatkowo tematy opisane w podstawie programowej:

1. człowiek – hiszpańskie podwójne nazwiska rodowe, okresy życia, zawody poszczególnych członków rodziny;
2. edukacja – zajęcia pozalekcyjne, zainteresowania szkolne i pozaszkolne, pracownia językowa, wyrażanie opinii dotyczącej szkoły i nauczycieli, uzasadnienie opinii, uzyskiwanie i udzielanie informacji na temat własnej szkoły;
3. praca – plany dotyczące wyboru zawodu, intencje, marzenia i plany zawodowe na przyszłość, nauka z wykorzystaniem internetu;
4. korzystanie z podstawowych urządzeń technicznych i technologii informacyjno-komunikacyjnych;
5. życie prywatne – uroczystości rodzinne, styl życia, konflikty i problemy z innymi osobami, wyrażanie opinii na tematy związane z ulubionymi formami spędzania wolnego czasu, plany na wakacje, uzasadnienie wyborów planów wakacyjnych;
6. żywienie – przygotowywanie i podawanie posiłków, opowiadanie o swoim ulubionym przepisie kulinarnym, własny styl odżywiania i nawyki, znajdowanie wybranych lokali gastronomicznych z ulubioną kuchnią;
7. zakupy i usługi – wymiana i reklamacja zakupionego towaru, wyprzedaże i promocje, zakupy online, negocjowanie ceny;
8. podróżowanie i turystyka – wyjazdy wakacyjne i szukanie bazy noclegowej, obozy językowe, zwiedzanie i polecanie miejsc, krajów, dzielenie się własnymi doświadczeniami o podróżach, rezerwacja i kupno wyjazdów i biletów online;
9. kultura – podstawowe dziedziny kultury, polscy i hiszpańscy twórcy, ich dzieła, znajomość mediów hiszpańskich, kultura flamenco, odkrycia naukowe, wynalazki;
10. sport – imprezy i wydarzenia sportowe, wyrażanie opinii na temat udziału w różnych wydarzeniach sportowych, zachęcanie i uzasadnienie korzyści uprawiania sportu i aktywnego trybu życia;
11. zdrowie – wyrażanie opinii na temat zdrowego i niezdrowego trybu życia, udzielanie porad i wyrażanie nakazów i zakazów;
12. świat przyrody – zagrożenia środowiskowe, ekologiczny styl życia, zachęcanie do ochrony środowiska i argumentowanie zalet życia eko;
13. życie społeczne – wydarzenia i wybrane zjawiska społeczne, np. demonstracja czy wybory, problemy osób niepełnosprawnych w Polsce i Hiszpanii, wyrażanie własnej opinii oraz pytanie o opinię dot. różnych wydarzeń i zjawisk społecznych;
14. świat języka hiszpańskiego – znajomość kontekstu lokalnego, regionalnego, europejskiego i globalnego, przepisy kuchni hiszpańskiej i latynoskiej, zwyczaj przygotowania dań hiszpańskich.

Patrząc na zakres tematyczny, który znajduje się w podstawie programowej kształcenia ogólnego, stwierdza się, że uczeń, który uczy się języka hiszpańskiego

kontynuując go po nauczaniu wczesnoszkolnym, ma także szerszy wachlarz tematów, z którymi będzie musiał się zmierzyć w klasach od IV do VIII. Do tych tematów zalicza się dwa zbiory, po pierwsze, naukę i technikę, uczeń będzie zapoznawał się z odkryciami naukowymi, wynalazkami oraz zastosowaniem podstawowych urządzeń technicznych i technologii informacyjno-komunikacyjnej. Po drugie, życie społeczne, wiążące się z nim wydarzenia oraz zjawiska. Oba zakresy nie należą do prostych zagadnień i z pewnością zostaną przyswojone najlepiej, jeśli uczniom zostaną przedstawione w ciekawej formie. Jak i wtedy, kiedy uczeń sam zostanie zaproszony do współtworzenia, dobierając bliskie mu aspekty.

4.3. Przykłady wdrożenia zagadnień życia społecznego i rozwoju techniki

Jednym z tematów dotyczących życia społecznego i wiążących się z nim wydarzeń i zjawisk jest wprowadzanie informacji o wyborze samorządu klasowego, a na późniejszym etapie samorządu szkolnego. Informacje te każdy uczeń może z łatwością wyrazić już na początku II etapu edukacyjnego, czyli w klasie IV szkoły podstawowej, np. tworząc kolaż dotyczący samorządu klasowego, może skorzystać z najbardziej podstawowych zdań, które w pierwszej kolejności bazują na I etapie edukacyjnym („ja, moi bliscy oraz moja szkoła” – podstawa programowa dla I etapu edukacyjnego). W kolejnych klasach uczeń odniesie się do samego procesu wyborów, aby na koniec szerzej, ale respektując wymagania podstawy programowej, w prosty sposób przedstawić kolejne kroki wyboru samorządu szkolnego.

Tutaj przekazuje się uczniowi ważne umiejętności życia w społeczeństwie i możliwości wpływania na nie, współodpowiedzialności za życie klasy i w szerszym zakresie szkoły. Uczniowie mogą tworzyć wpisy w języku hiszpańskim nt. wyborów, np. do gazetki szkolnej czy na stronę szkoły.

Podobną sytuację obserwuje się w treściach nauczania: nauka i technika. Zachęca się uczniów, aby, współpracując z nauczycielami oraz dostępnymi źródłami internetowymi, stworzyli katalog odkryć naukowych, wynalazków, których twórcy pochodzą z Hiszpanii, a które mogą odnieść się do innych przedmiotów, jak geografia, fizyka, chemia, czy matematyka. Oba zakresy tematyczne nie należą do najłatwiejszych, choć są bliskie uczniowi już na wczesnym etapie rozwoju i pierwsze kroki warto poczynić w klasie IV, można także zdecydować o przesunięciu wprowadzania tych treści na klasy wyższe programowo.

Poradnik dopasowany jest do dwóch wariantów podstawy programowej – II.1. i II.2., dlatego też przedstawione poniżej zakresy tematyczne są przykładem, jak można realizować treści programowe z języka hiszpańskiego w szkole podstawowej w alternatywny sposób. Zakresy nie są podzielone na konkretne klasy czy semestry. Każdy nauczyciel sięgający po program i poradnik nauczania języka hiszpańskiego może dowolnie modyfikować i poszerzać wszystkie zakresy, pamiętając o spiralnym wprowadzaniu treści od łatwiejszych do trudniejszych i poszerzaniu ich z czasem o kolejne stopnie trudności i bardziej rozbudowane struktury.

Przykładem może być ostatnia klasa szkoły podstawowej w wariantcie II.1, w VIII klasie może realizować treści wykraczające poza podstawę programową, np. dotyczące nowych technologii, kultury i sztuki Hiszpanii czy planowania kariery edukacyjnej. Ważne, aby uwzględniać zainteresowania i potrzeby uczniów i dawać im możliwość proponowania, jakie treści chcieliby zrealizować. Dodatkowo należy uwzględnić specyfikę danej klasy i zainteresowania jej uczniów.

W poradniku, jak i w programie języka hiszpańskiego, zaproponowano podział na zakresy tematyczne. Każdy z nich dotyczy zagadnień językowych oraz kulturowych, które można odpowiednio poszerzać czy zawężać – w zgodzie z podstawą programową. Mają być używane spiralnie, co oznacza, że w każdym roku szkolnym powinno się zrealizować treści przynajmniej raz z każdego zakresu, wybierając i dopasowując odpowiedni zakres do roku szkolnego (np. miesiąc, pora roku czy czas świąteczny). Jest 13 zakresów tematycznych, 12 podstawowych, a 13 zakres należy zrealizować w klasie VIII. Nie wyczerpują one wszystkich tematów leksykalno-gramatycznych i kulturowych, są jedynie propozycją podziału treści programowych w takiej formie. Każdy nauczyciel może w danym roku szkolnym dowolnie je modyfikować, odejmować czy dodawać treści z wcześniej przytoczonej podstawy programowej pamiętając o konieczności realizacji wszystkich jej wymagań. Przykładem użycia omawianych zakresów w roku szkolnym jest zaznajomienie uczniów z ich nazwami, tak aby uczniowie, przy wprowadzaniu nowych treści, znali obszar tematyczny i byli świadomi, jak rozwijają się językowo. Wracając po pewnym czasie do danego zakresu, nauczyciel zgłębia treści już poznane, zawsze zaznaczając, w jakim zakresie znajduje się uczeń.

4.4. Podział treści na zakresy tematyczne

- **Poznaję świat hiszpańskojęzyczny.** Alfabet hiszpański, dźwięki języka hiszpańskiego (wymowa poszczególnych liter np. *ch, ñ, ll, c*), mapa z krajami hiszpańskojęzycznymi oraz poszczególne kraje, święta w krajach hiszpańskojęzycznych (Święto Zmarłych, Boże Narodzenie, Sylwester, Wielki Tydzień, *Los Sanfermines* itp.), ciekawe miejsca w świecie hiszpańskojęzycznym, podróże po krajach hiszpańskojęzycznych, interesujące miejsca w Hiszpanii i w Ameryce Łacińskiej, ciekawostki na temat kultury Ameryki Łacińskiej, meksykańskie stroje regionalne, *El Ratoncito Pérez, siesta*, znane osoby ze świata hiszpańskojęzycznego (np. Joan Miró, Antonio Gaudí, Velázquez, Pablo Picasso, Salvador Dalí, Frida, Diego Rivera, Fernando Botero, Rafael Nadal, Pau Gasol, Álvaro Soler, Luis Fonsi, Marc Anthony), sklepy w kraju hiszpańskojęzycznym, harmonogram pracy w Hiszpanii, przyroda w Ameryce Łacińskiej.
- **Poznaję innych.** Powitania, pożegnania, zwroty grzecznościowe, przymiotniki wskazujące narodowości, wygląd zewnętrzny, cechy charakteru, zaimki pytajne i tworzenie pytań, przedstawianie innych, zawody, miejsca pracy, horoskop i znaki zodiaku, czas teraźniejszy *Presente de Indicativo (ser, tener, llamarse, trabajar)*.
- **Ja i moja rodzina.** Członkowie rodziny, więzi rodzinne, wyrażanie uczuć i emocji, liczebniki 0–100, podawanie wieku, podawanie daty, zawody, miejsca pracy, kolory, czas teraźniejszy *Presente de Indicativo (tener, llevar, amar)*, zaimki osobowe w funkcji podmiotu zaimki wskazujące (*este/a*), rodzaj i liczba przymiotników, zaimek dzierżawczy *mi*.
- **Mój dom. Dom,** różne miejsca zamieszkania, wyposażenie domu i mieszkania, opis pokoju oraz położenie przedmiotów, miasto i budynki użytkowe, informacje o drodze, położenie przedmiotów, czasownik *haber*, porównanie czasowników *estar i haber*, liczebniki nieokreślone *mucho/a/s, poco/a/s, bastante/s, algún/alguna*, przyimki i wyrażenia przyimkowe miejsca, zaimki nieokreślone, przyimki: *a, al, de, en*, czynności domowe (*limpiar, cocinar, leer, estudiar, ordenar* itp.).
- **Moja szkoła.** Przedmioty klasowe i przybory szkolne, czasowniki dotyczące czynności na lekcji, pomieszczenia w szkole, przedmioty szkolne, kolory, dni tygodnia, plan

lekcji, miesiące, słownictwo klasowe, pory roku, liczba i rodzaj rzeczownika, rodzajniki określone, harmonogram zajęć, wyrażenia częstotliwości, zajęcia pozalekcyjne.

- **Moja aktywność i czas wolny.** Obowiązki domowe, czynności codzienne, części dnia, okoliczniki czasu, prowadzenie rozmowy telefonicznej, sporty oraz sporty ekstremalne, obiekty sportowe, miejsca w mieście, godziny, style życia, życie rodzinne i zawodowe, czas teraźniejszy *Presente de Indicativo* (czasowniki zakończone na *-ar, -er, -ir*), czasowniki *gustar, encantar*, czasowniki z obocznością *e>ie, o>ue, u>ue, e>i*, czasowniki *hacer, salir, ver, poder, saber, preferir, querer*, czasowniki zwrotne, przysłówki i wyrażenia czasowe, zaimki osobowe dopełnienia dalszego, przysłówki, zaimki dopełnienia dalszego, czasowniki z przyimkami: *trabajar de, ocuparse de*.
- **Moja dieta.** Produkty żywnościowe (owoce, warzywa, mięsa, nabiał, pieczywo, napoje, dania i potrawy, rodzaje kanapek), nawyki żywieniowe innych oraz własne nawyki żywieniowe, godziny otwarcia sklepów i restauracji, przepisy kulinarne, zgodność w liczbie i rodzaju, mówienie o zwyczajach z czasownikiem *soler*, tryb rozkazujący (*tú*).
- **Moje zakupy.** Opisywanie ubioru, dodatki, obuwie, kolory złożone, formy płatności, liczebniki do 2 000 000, odgrywanie roli w sklepie, pytanie o cenę, podawanie ceny, różne sklepy i ich produkty, przysłówki miary, porównanie i wyrażanie przeciwieństw, czas teraźniejszy *Presente de Indicativo* (czasowniki nieregularne z obocznością samogłoskową *querer, llevar, vestir, ponerse, probarse*), zaimki osobowe dopełnienia dalszego, struktury wyrażające warunek realny, zaimki wskazujące, zaimki dopełnienia bliższego.
- **Jestem chory.** Części ciała, choroby i ich symptomy, lekarstwa i środki medyczne, stany emocjonalne i fizyczne, odczucia, wizyta u lekarza, pierwsza pomoc, udzielanie rad z czasownikiem *deber*, czas teraźniejszy *Presente de Indicativo* (czasowniki *estar, ir, tener, doler, encontrarse, padecer, sentir* itp.), porównanie czasowników *ser/estar*.
- **Przyroda i ja.** Zwierzęta (nazwy dzikich zwierząt, nazwy zwierząt domowych), nazwy podstawowych roślin, główne kierunki geograficzne, zasoby naturalne Ziemi, elementy przyrody i krajobrazu, ochrona środowiska, rozwiązania ekologiczne (można zaprezentować takie rozwiązania z Polski i z Hiszpanii), peryfrazy werbalne z czasownikiem *deber, tener + que + bezokolicznik*, porządkowanie wypowiedzi: *primero, segundo, luego, al final*.
- **Kultura i ja.** Święta i uroczystości, tradycje i zwyczaje polskie, środki komunikacji, programy telewizyjne, kino i seriale, słownictwo związane z radiem, telewizją, filmem i internetem, miejsca sztuki i kultury (muzea, teatry, opery, biblioteki), zapraszanie na wydarzenia kulturalne, telenowele latynoamerykańskie, opisywanie programu telewizyjnego, streszczanie filmu, czasowniki wyrażające opinię: *gustar, encantar, odiar, interesar, preferir*, przymiotniki wyrażające opinię, wymienianie wad i zalet.
- **Jestem odkrywcą świata.** Środki transportu, bilety na różne środki transportu, turystyka, wakacje, moje podróże i wycieczki, stacje kolejowe i autobusowe, wypadki, zwroty grzecznościowe (*tú, usted*), wiedza i umiejętności – odkrywanie różnych dziedzin nauki, człowiek a technologia, technologiczne sprzęty oraz internet i portale społecznościowe, czas przeszły *Pretérito Perfecto de Indicativo*, imiesłowy regularne i nieregularne, okoliczniki czasu, przysłówki: *ya, todavía no*, czas przeszły *Pretérito Indefinido de Indicativo*, okoliczniki czasu *Indefinido*, czasowniki ruchu (*ir, viajar, volar, conducir, andar* itp.) peryfrazy werbalne: *ir a + bezokolicznik, hay que + bezokolicznik*.

- **Jestem częścią społeczeństwa.** Społeczeństwo, wydarzenia i zjawiska społeczne, wyrażania powinności, wyrażanie opinii, wyrażenia służące do organizacji tekstu i wypowiedzi ustnej, struktury z bezokolicznikiem *querer, saber, soler, poder*, przymiotniki wyrażające opinię, zasady dyskusji i prowadzenie dyskusji w języku obcym, argumentowanie swojego zdania.

Pracując z uczniami na II etapie edukacyjnym nauczyciel ma możliwość wykorzystać **dodatkowe tematy**, które wykraczają poza wymagania szczegółowe podstawy programowej. Można je zastosować w pracy np. z uczniami bardziej zainteresowanymi oraz realizując projekty językowe. Oto kilka propozycji dodatkowych treści:

- kuchnia regionalna Hiszpanii, tradycyjne dania hiszpańskie z danego regionu np. z Galicji *pulpo a la gallega*;
- międzynarodowe programy edukacyjne oraz wymiany międzykulturowe, spotkania z innymi uczniami online, korzystanie z platformy Ministerstwa Edukacji w Hiszpanii;
- planowanie przyszłości, nauka w Hiszpanii i w krajach hiszpańskojęzycznych;
- wypełnianie druków użytkowych;
- nauka z wykorzystaniem internetu i stron hiszpańskojęzycznych;
- instrukcje obsługi urządzeń w języku hiszpańskim;
- problemy osób niepełnosprawnych w Polsce i w Hiszpanii, ich integracja społeczna, napotykanne problemy i ich możliwe rozwiązania;
- rozwiązania ekologiczne w życiu codziennym w Polsce i Hiszpanii.

Podczas każdej jednostki lekcyjnej nauczyciel stara się kształtować wszystkie umiejętności językowe, czyli rozumienia ze słuchu i rozumienia tekstu czytanego, jak i umiejętności wypowiadania się czy pisania. W cytowanym rozporządzeniu określono kompetencje, jakie powinien posiadać absolwent szkoły podstawowej. Do najważniejszych umiejętności rozwijanych w ramach pracy szkoły należą:

- sprawne komunikowanie się w języku polskim oraz w językach obcych nowożytnych;
- sprawne wykorzystywanie narzędzi matematyki w życiu codziennym, a także kształcenie myślenia matematycznego;
- poszukiwanie, porządkowanie, krytyczna analiza oraz wykorzystywanie informacji z różnych źródeł;
- kreatywne rozwiązywanie problemów z różnych dziedzin ze świadomym wykorzystaniem metod i narzędzi wywodzących się z informatyki, w tym programowania;
- rozwiązywanie problemów, również z wykorzystaniem technik mediacyjnych;
- praca w zespole i społeczna aktywność;
- aktywny udział w życiu kulturalnym szkoły, środowiska lokalnego oraz kraju.

W kwestii języka obcego nowożytnego w dokumencie znajdują się zapisy, że ważnym zadaniem szkoły jest kształcenie w zakresie porozumiewania się w językach obcych nowożytnych. Do ważnych zadań szkoły zalicza się także:

- wprowadzenie uczniów w świat literatury, ugruntowanie ich zainteresowań czytelniczych oraz wyposażenie w kompetencje czytelnicze potrzebne do krytycznego odbioru utworów literackich i innych tekstów kultury;
- stwarzanie warunków do nabywania wiedzy i umiejętności potrzebnych do rozwiązywania problemów z wykorzystaniem metod i technik wywodzących się z informatyki;

- przygotowywanie do dokonywania świadomych i odpowiedzialnych wyborów w trakcie korzystania z zasobów w internecie;
- podejmowanie działań mających na celu zindywidualizowane wspomaganie rozwoju każdego ucznia, stosownie do jego potrzeb i możliwości;
- kształtowanie postaw prozdrowotnych uczniów;
- wzmocnienie poczucia tożsamości narodowej, przywiązania do historii i tradycji narodowych, przygotowanie i zachęcenie do podejmowania działań na rzecz środowiska szkolnego i lokalnego, w tym do angażowania się w wolontariat;
- przygotowanie uczniów do wyboru kierunku kształcenia i zawodu;
- szkoła jest odpowiedzialna za nabywanie kompetencji społecznych.

Z powyższych zapisów jasno wynika, że zakres umiejętności można podzielić na dwie kategorie: umiejętności związane z opanowaniem materiału oraz umiejętności psychospołeczne. Mowa tutaj zatem o kompetencjach twardych oraz miękkich wypracowanych w szkole podstawowej. Wykazanie różnic pomiędzy kompetencjami „twardymi” i „miękkimi” pozwala na uszczegółowienie czym są oba rodzaje kompetencji.

Kompetencje „twarde” to nic innego jak wiedza ucznia z zakresu języka hiszpańskiego. Innymi słowy jest to zakres wiedzy, umiejętności oraz doświadczenia ucznia w języku obcym. **Kompetencje „miękkie”** to z kolei wiedza, umiejętności i doświadczenie na płaszczyźnie psychiki ucznia, czyli sposób radzenia sobie w pracy w grupie, kształtowanie i pobudzanie motywacji wewnętrznej ucznia, umiejętność podjęcia odpowiedzialności, zarządzania i planowania własnym czasem, odporność na stres, bycie asertywnym. Uczeń nie może rozwijać się w pełni na płaszczyźnie szkoły, jeśli nie otrzyma wsparcia w rozwoju zarówno dla jednych, jak i drugich kompetencji.

Prawidłowy i pełen rozwój ucznia w szkole podstawowej, czyli udział w nauce na różnych przedmiotach, jak i zawężając – udział w lekcjach języka, wskazuje, że osiągnięcie kompetencji twardych bez rozwoju ucznia na płaszczyźnie kompetencji miękkich nie ma większego sensu, również dla przyszłości ucznia, czego dowodzą obecnie kierunki rozwoju na światowym rynku pracy.

Coraz częściej firmy poszukujące osób z kompetencjami twardymi, jak choćby znajomość języka hiszpańskiego, zapewniają szkolenia na płaszczyźnie rozwoju zawodowego, oczekując natomiast, że zainteresowany będzie umiał radzić sobie w zakresie kompetencji miękkich, zarówno intrapersonalnych, jak i interpersonalnych, czyli umiejętność zarządzania sobą, własnymi talentami, ich świadomość, jak i umiejętność współpracy w grupie wraz z jej wszystkimi blaskami i cieniami. W wyniku badań przeprowadzonych na potrzeby doprecyzowania, jaki ma być absolwent, który wchodzi na rynek pracy uwzględniono następujący podział kompetencji:

- umiejętności osobiste;
- umiejętności interpersonalne;
- zdolności intelektualne;
- umiejętności i wiedza ogólna oraz adekwatna do wykonywanej pracy („wiedza twarda”, zawodowa).

Wśród najbardziej punktowanych kompetencji zostały wymienione te, których rozwój wypracowuje się już od szkoły podstawowej.

Umiejętności osobiste:

- etyczne postępowanie jako podstawa w działaniu;
- odpowiedzialność;
- zaangażowanie.

Umiejętności interpersonalne:

- efektywna komunikacja;
- umiejętność pracy w zespole;
- umiejętność współpracy z osobami pochodzącymi z różnych środowisk, krajów, kultur, religii, w różnym wieku, różnej płci i orientacji seksualnej.

Zdolności intelektualne:

- umiejętność logicznego myślenia;
- kreatywność;
- umiejętność niezależnego myślenia.

Umiejętność i wiedza ogólna adekwatna do wykonywanej pracy („wiedza twarda” i zawodowa):

- umiejętności numeryczne (zdolności umysłowe w zakresie rozumienia i przetwarzania informacji statystycznych i probabilistycznych pełniące kluczową rolę w podejmowaniu decyzji w warunkach ryzyka);
- znajomość języków;
- umiejętność organizacji pracy i efektywnego zarządzania czasem.

Z powyższego wynika, że rozwijanie kompetencji miękkich w szkole podstawowej musi stać się integralną i świadomą częścią zarówno lekcji języka obcego, jak i innych przedmiotów. Podczas realizacji określonych treści przedmiotowych nauczyciel uwzględnia kształtowanie kompetencji kluczowych oraz umiejętności ponadprzedmiotowych, odwołania do innych przedmiotów nauczania i dziedzin nauki.

4.5. Kształtowane kompetencje kluczowe oraz umiejętności ponadprzedmiotowe na lekcjach języka hiszpańskiego

W każdej przemyślanej i zorganizowanej aktywności lekcyjnej uczniów realizuje kompetencje kluczowe. Poniżej wymieniono różne treści programowe, dopasowano do nich kompetencje kluczowe oraz umiejętności ponadprzedmiotowe. Kompetencje wymieniono przy zakresach z wielu powodów. Każda aktywność w grupie to realizowanie kompetencji inicjatywności i przedsiębiorczości; odegranie miniscenki językowej czy dialogu to realizowanie kompetencji porozumiewania się w języku obcym; prezentowanie wybranych treści w sposób multimedialny to realizacja kompetencji cyfrowych; układanie przez uczniów historyjki we właściwej kolejności bądź wymyślanie dla niej zakończenia kształtuje w uczniu kreatywność i logiczne myślenie. Dlatego treści zostały powiązane z poszczególnymi kompetencjami, gdyż w każdym zakresie tematycznym, nauczyciel, poprzez różnorodne ćwiczenia językowe, realizuje kompetencje kluczowe. Treści i możliwe do zrealizowania kompetencje kluczowe:

- człowiek – w zakresie rozumienia i tworzenia informacji, w zakresie wielojęzyczności, osobiste, społeczne, obywatelskie, kompetencje cyfrowe, w zakresie przedsiębiorczości, odwołania do treści z zakresu języka polskiego, języków obcych i geografii;

- miejsce zamieszkania – w zakresie rozumienia i tworzenia informacji, w zakresie wielojęzyczności;
- edukacja – w zakresie rozumienia i tworzenia informacji, w zakresie wielojęzyczności, kompetencje cyfrowe, osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się, obywatelskie, w zakresie przedsiębiorczości, odwołania do treści z zakresu geografii, języków obcych, wiedzy o społeczeństwie, doradztwa zawodowego;
- praca – w zakresie rozumienia i tworzenia informacji, w zakresie wielojęzyczności;
- życie prywatne – w zakresie rozumienia i tworzenia informacji, w zakresie wielojęzyczności, matematyczne oraz w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii, osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się, obywatelskie, w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej, kompetencje cyfrowe, odwołania do treści z zakresu geografii, wiedzy o społeczeństwie;
- żywienie – w zakresie rozumienia i tworzenia informacji, w zakresie wielojęzyczności, kompetencje cyfrowe, osobiste, społeczne, w zakresie przedsiębiorczości, odwołania do treści z zakresu biologii;
- zakupy i usługi – w zakresie rozumienia i tworzenia informacji, w zakresie wielojęzyczności, kompetencje cyfrowe, osobiste, społeczne, w zakresie przedsiębiorczości;
- podróżowanie i turystyka – w zakresie rozumienia i tworzenia informacji, w zakresie wielojęzyczności, matematyczne oraz w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii, osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się, odwołania do zakresu geografii i języków obcych;
- kultura – w zakresie rozumienia i tworzenia informacji, w zakresie wielojęzyczności, kompetencje cyfrowe, osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się, wzorce, inspiracja czerpana z kultury, w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej, odwołania do treści historii, plastyki, nauki o kulturze;
- sport – w zakresie rozumienia i tworzenia informacji, w zakresie wielojęzyczności, osobiste społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się, obywatelskie, odwołania do treści z zakresu wychowania fizycznego i geografii;
- zdrowie – w zakresie rozumienia i tworzenia informacji, w zakresie wielojęzyczności, osobiste, społeczne, odwołania do treści z zakresu wychowania fizycznego i biologii;
- świat przyrody – w zakresie rozumienia i tworzenia informacji, w zakresie wielojęzyczności, matematyczne oraz w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii, osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się, obywatelskie, odwołania do treści z zakresu geografii, biologii i ochrony środowiska;
- świat języka hiszpańskiego – w zakresie rozumienia i tworzenia informacji, w zakresie wielojęzyczności, obywatelskie, w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej, odwołania do treści z zakresu geografii, historii, wiedzy o społeczeństwie.

Szczegółowe wdrożenia działań kształtujących kompetencje kluczowe zostały opisane również w II rozdziale poradnika.

4.6. Wykorzystanie programów i aplikacji w nauczaniu języków obcych

Nauczyciel szukając materiałów do wykorzystania na tradycyjnych lekcjach i podczas nauczania zdalnego ma możliwość skorzystania z Zintegrowanej Platformy Edukacyjnej. Korzystanie z platformy wpisuje się w kształtowanie kompetencji cyfrowych uczniów, a w przypadku uczniów ze SPE, pomaga dostosować materiał do ich możliwości

i potrzeb. Są to materiały poszerzające wiedzę na temat Hiszpanii i świata hiszpańskojęzycznego, np. warsztaty dotyczące świąt hiszpańskich czy warsztaty o kuchni.

Nauczyciel w procesie nauczania w kontekście umiejętności przydatnych na rynku pracy, może również wykorzystać różnorodne materiały dydaktyczne do nauki języków obcych:

- Videolele – strona z materiałami wideo o różnych treściach, do pracy w klasie, ale również do pracy zdalnej bądź samodzielnej ucznia;
- zakładka *Mi vida es loca* na stronie BBC – seria filmików do nauki hiszpańskiego, do pracy na zajęciach i samodzielnej oraz zdalnej;
- Busuu – aplikacja i program do nauki słownictwa;
- RTVE – hiszpańska strona z materiałami telewizyjnymi i prasowymi;
- Campus Difusion – zestaw interaktywnych ćwiczeń z zakresu słownictwa i gramatyki języka hiszpańskiego;
- Profedele – zbiór piosenek, materiałów wideo, gramatyki, słownictwa, podcastów, zarówno dla uczniów, jak i nauczycieli.

Warto podkreślić, że wymienione strony i materiały nauczyciel może wykorzystać w nauczaniu stacjonarnym i w nauczaniu zdalnym. W edukacji zdalnej przydatne może być też tworzenie wspólnie z uczniami tablic, np. Padlet, Miro, Jamboard, gdzie każdy z uczniów oraz nauczyciel tworzą wirtualną przestrzeń – przygotowując i dodając na nią różne treści i zadania.

ROZDZIAŁ V

Monitorowanie i ocenianie postępów ucznia

Mówiąc o kwestii oceniania, warto zaznaczyć, że każdy nauczyciel powinien zapoznać się z dwoma aktami prawnymi, które w sposób bardzo dokładny definiują ocenianie, są to:

- Ustawa o systemie oświaty (Dz. U. 1991, nr 95, poz. 425 z późn. zm.),
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych (Dz. U. 2019, poz. 373).

Kierując się tymi aktami, należy stwierdzić, że ocenianie służy rozpoznawaniu, czyli analizowaniu, zbadaniu, rozpatrzeniu, identyfikowaniu, określeniu **przez nauczyciela** poziomu i postępów w opanowaniu przez ucznia wiadomości i umiejętności w stosunku do wymagań określonych w podstawie programowej kształcenia ogólnego. Celem oceniania według ustawy o systemie oświaty jest:

- **informowanie** ucznia o poziomie jego osiągnięć edukacyjnych [...] oraz o postępach w tym zakresie;
- **udzielanie** uczniowi **pomocy** w nauce poprzez przekazanie informacji o tym, co zrobił dobrze i jak powinien się dalej uczyć;
- **udzielanie wskazówek** do samodzielnego planowania własnego rozwoju;
- **motywowanie** ucznia do dalszych postępów w nauce;
- **dostarczanie** rodzicom i nauczycielom **informacji** o postępach i trudnościach w nauce [...] ucznia oraz o szczególnych uzdolnieniach ucznia;
- **umożliwienie** nauczycielom **doskonalenia organizacji i metod pracy** dydaktyczno-wychowawczej.

W rozporządzeniu w sprawie oceniania, klasyfikowania, promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych natomiast znajduje się następujący zapis: „**Ocenianie bieżące** z zajęć edukacyjnych ma na celu monitorowanie pracy ucznia oraz przekazywanie uczniowi informacji o jego osiągnięciach edukacyjnych pomagających w uczeniu się, poprzez wskazanie, co uczeń robi dobrze, co i jak wymaga poprawy oraz jak powinien dalej się uczyć” (Dz. U. 2019, poz. 373). Ocena bieżąca ma również za zadanie zachęcać do systematycznej pracy. Nauczyciel może oceniać ucznia na różne sposoby. Ma możliwość sprawdzać wiedzę i zaangażowanie podczas zadań projektowych, a ocena może być wyrażona w sposób słowny lub w formie informacji zwrotnej. Może również oceniać ucznia w sposób klasyczny, czyli oceną cyfrową lub procentową – przeprowadzając formy sprawdzające. Do takich form można zaliczyć: prace pisemne, testy, sprawdziany, kartkówki gramatyczne i leksykalne, prace domowe, wypowiedź pisemną, odpowiedź ustną, czytanie, pracę i aktywność na lekcji, dyktando, pracę projektową czy prowadzenie dokumentacji pracy na lekcji. Te różnorodne formy oceniania mają za zadanie określać mocne i słabe strony uczniów, a dla nauczyciela są informacją, jak dopasować odpowiedni materiał do potrzeb, czyli jak zapewnić praktyczne narzędzia do indywidualizacji nauczania.

Ocena śródroczna i końcoworoczna jest oceną okresową, odnosi się do osiągnięć ucznia w danym czasie. Bada przyrost jego wiedzy i umiejętności. Nauczyciel monitoruje osiągnięcia ucznia w momencie klasyfikacji śródrocznej i końcoworocznej i uznaje, czy poziom osiągnięć umożliwi mu dalszą naukę języka. Jeśli uczeń ma trudności

w osiągnięciu wystarczających umiejętności do pozytywnej klasyfikacji, nauczyciel jest zobowiązany stworzyć szansę na **poprawę oceny** i umożliwić uzupełnienie braków, aby uczeń mógł kontynuować proces kształcenia. W związku z powyższym nie zaleca się stosowania średniej arytmetycznej ocen ani średniej ważonej, ponieważ nie zostawiają miejsca na popełnianie błędów, a taka możliwość jest przecież naturalnym procesem poznawania języka obcego i doskonale wpisuje się w podejście komunikacyjne.

Nauczyciel przez określony czas powinien obserwować swojego ucznia, zachęcić go do eksperymentowania językiem obcym. Zdajemy sobie sprawę, że w dzisiejszym systemie edukacji jest to trudne, gdyż zarówno uczniowie, jak i rodzice mierzą umiejętności językowe ocenami. Ponadto, niektórzy uczniowie bardzo boją się ocen negatywnych, przeżywają niepotrzebny stres oraz są wyczuleni na błędy. Dlatego tak ważne jest pozwalanie uczniowi na ciekawość językową i kształtowanie pasji do języka obcego poprzez stosowanie oceniania kształtującego.

Ocenianie kształtujące to takie, które wspiera ucznia i jego rozwój. Pomaga spojrzeć inaczej na tradycyjne ocenianie. Na wstępie trzeba zaznaczyć, że różni się ono od **oceniania sumującego**, które kończy i podsumowuje proces nauczania na danym etapie oraz służy do rozliczenia wymagań założonych w danym programie. Ocenianie kształtujące polega na zbieraniu informacji o stanie umiejętności i wiedzy. Jest procesem ciągłym, rozpoznającym braki ucznia i poprawia jakość nauczania.

Ocenianie kształtujące składa się z kilku ważnych strategii pozwalających określić, co uczeń potrafi oraz czego powinien się jeszcze nauczyć, istotne jest:

- określanie i wyjaśnianie celów uczenia się, kryteriów sukcesu, z perspektywy ucznia: „Lepiej się uczyć, jeśli wiem, po co i czego mam się uczyć”;
- organizowanie w klasie dyskusji, zadawanie pytań i zadań dających informacje, czy i jak uczniowie się uczą, z perspektywy ucznia: „Lepiej się uczyć, jeśli nauczyciel rozmawia ze mną o moich postępach i w każdej chwili wie, na jakim etapie nauki jestem”;
- udzielanie informacji zwrotnej, która umożliwia widoczny postęp ucznia, z perspektywy ucznia: „Lepiej się uczyć, jeśli nauczyciel udziela mi informacji zwrotnej, co zrobiłem dobrze, co i jak powinienem poprawić i jak mogę się dalej rozwijać”;
- umożliwianie uczniom korzystania z siebie nawzajem jako zasobów edukacyjnych, z perspektywy ucznia: „Lepiej się uczyć, jeśli korzystam z wiedzy moich koleżanek i kolegów”;
- wspomaganie ucznia, by stał się odpowiedzialnym autorem procesu swojego uczenia się, z perspektywy ucznia: „Lepiej się uczyć, gdy jestem świadomy, jak przebiega proces mojego uczenia się i odpowiadam za niego” (wszystkie cytaty – Sterna 2014: 18–19).

Z powyższych punktów wypływa **wspierający charakter oceniania**, które w pierwszej kolejności ma być informacją dla ucznia, rodzica i nauczyciela, ma pełnić rolę wspierającą; wskazywać właściwy dobór sposobów postępowania i wzmacniać samodzielny rozwój ucznia oraz nakładać na niego odpowiedzialność za proces uczenia się. Uczeń w edukacji szkolnej nie pozostaje sam. Może liczyć na wsparcie ze strony rodzica i nauczyciela.

Ocenianie ma motywować ucznia do tego, żeby dbał o swój rozwój i osiągał lepsze wyniki swojej pracy – uwzględniając indywidualne możliwości. Ważną rolę w ocenianiu jest nie tylko wskazywanie uzdolnień, ale także zwrócenie uwagi na trudności,

które pojawiają się w procesie przyswajania wiedzy. Wreszcie, ocenianie ma pomóc nauczycielowi w doborze metod i organizacji warsztatu pracy dydaktycznej.

Nie do przecenienia jest uświadamianie uczącym się konieczności kształtowania **samooceny** w procesie edukacji. To uczeń sam, będąc świadomy swojej odpowiedzialności za proces uczenia się, powinien umieć ocenić swoje mocne i słabe strony, a co za tym idzie, nad nimi pracować. Uczeń powinien także umieć określić stan wiedzy i umiejętności w danym zakresie tematycznym oraz wskazać to, co potrafi i co sprawia mu trudność. Nauczyciel może wykorzystywać samoocenę do monitorowania postępów oraz do indywidualizowania procesu nauczania – uwzględniając specyficzne potrzeby edukacyjne.

Istotną kwestią jest również **ocena koleżeńska**, która sprzyja uczeniu się uczniów od siebie i kształtuje ich umiejętność formułowania informacji zwrotnej. Dodatkowo może sprzyjać integracji klasy i docenianiu wkładu pracy wszystkich osób, w tym uczniów ze SPE, którzy, na bazie oceny koleżeńskiej, stają się widocznymi członkami grupy i wspólnoty. Nauczyciel powinien również pamiętać, by dobrze poznać zespół klasowy przed zastosowaniem oceny koleżeńskiej, jasno wyznaczyć i omówić zasady oceniania koleżeńskiego i dopilnować, aby uczniowie ich przestrzegali. Niedopełnienie tych elementów może nieść duże ryzyko niepowodzenia tej niezwykle cennej, w kontekście rozwijania kompetencji kluczowych i miękkich, metody. Ze wszystkich powyższych informacji można wywnioskować, że ocenianie spełnia trzy podstawowe funkcje:

- diagnostyczną;
- wychowawczą;
- oceniającą.

W monitorowaniu i ocenianiu postępów ucznia pomocna również będzie **taksonomia celów**, którą stworzył Bolesław Niemierko, dzieli ona cele nauczania na cztery poziomy (Niemierko 1988: 72).

1. Wiadomości:

- zapamiętywanie wiadomości;
- zrozumienie wiadomości.

2. Umiejętności:

- stosowanie wiadomości w sytuacjach typowych;
- stosowanie wiadomości w sytuacjach problemowych.

W ocenianiu cele te uczniowie powinni osiągnąć w wyniku zorganizowanego procesu dydaktycznego. Dokonując analizy procesu operacjonalizacji i hierarchizacji celów kształcenia, młody nauczyciel może użyć tej metody do:

- formułowania celów lekcji,
- ustalania wymagań programowych,
- ograniczenia encyklopedyzmu w kształceniu,
- motywowania i aktywizowania uczniów do podejmowania działań dydaktycznych,
- tworzenia stanowisk dydaktycznych umożliwiających osiągnięcie postawionych celów,
- dobierania metod nauczania – uczenia się uczniów,
- monitorowania bieżących osiągnięć uczniów,

- konstruowania sprawdzianów i testów,
- interpretacji osiągnięć uczniów,
- oceny jakości kształcenia,
- opracowania programów kształcenia w postaci modułowej,
- przygotowania pakietów edukacyjnych (Niemierko 1999: 70–71).

Z tego wynika jasno, że obszarami, którymi należy w pierwszej kolejności zająć się są zasady, metody, formy pracy – poprzez dobór odpowiednich środków dydaktycznych i dostosowanie kryteriów oceniania.

W procesie oceniania, czyli „ustalania i komunikowania oceny szkolnej”, nauczyciel powinien zadać sobie pytanie o to, czemu ono służy w danym momencie i co chciałby ocenić w rozwiązywanym zadaniu (Niemierko 2002: 185). Nie można np. w dyskusji skupiać się na błędach językowych, bowiem stawia sobie ona inne cele. W konwersacji nauczyciel ocenia przede wszystkim sztukę prowadzenia rozmowy, umiejętność dobierania i prezentowania argumentów – na rzecz stawianych tez oraz umiejętność formułowania kontrargumentów – mających na celu podważanie racji przywołanych przez osoby dyskutujące. Oceniając uczniów na języku hiszpańskim należy dać im także możliwość zdobycia ocen w tzw. ocenianiu alternatywnym, czyli np. praca metodą projektu, stacji lub tworzenie portfolio językowego.

5.1. Ocenianie ucznia ze SPE

Ocena uczniów ze zdiagnozowanymi trudnościami edukacyjnymi wymaga od nauczyciela odrębnego podejścia. Proces edukacji powinien zostać zmodyfikowany tak, aby uczeń ze SPE miał możliwość sprostania stawianym mu wymaganiom. Według § 2 rozporządzenia w sprawie oceniania nauczyciel dostosowuje wymagania do indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych ucznia. Ważne jest, aby ocena ucznia wykazała jego możliwości na różnych płaszczyznach, czyli nie powinno oceniać się ucznia badając tylko wybiórcze sprawności.

Wystawiając ocenę uczniowi ze SPE nauczyciel bierze pod uwagę nie tylko efekt końcowy, ale także jego zaangażowanie, wysiłek włożony w zadanie i samodzielność jego wykonania. Ponadto nauczyciel daje możliwość wydłużenia czasu pracy. Nauczyciel w procesie oceniania dostosowuje formy oceniania do ucznia i jego problemów:

- uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (**uczniowie z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim**) – ocenianie jest indywidualne, należy brać pod uwagę postępy, a nie wyłącznie efekt końcowy, w zadaniach pisemnych należy stosować więcej ćwiczeń typu zamkniętego, unikać poleceń wielokrotnie złożonych, przygotować taką liczbę zadań, aby uczeń miał szansę skończyć sprawdzian razem z całą klasą;
- **uczniowie słabowidzący** – ocenianie powinno motywować ucznia do pokonywania problemów, uwzględniać wysiłek włożony w zadanie, nie brać pod uwagę graficznej strony pracy;
- **uczniowie słabostyszący** – ocenianie powinno dostosowywane do możliwości ucznia; polecenia, wypowiedzi, opowiadania należy skracać, przekazując tylko najważniejsze treści. Jednocześnie należy pamiętać, że należy dostarczać nowego słownictwa i form językowych oraz powtarzać treści językowe wiele razy, najlepiej w określonych kontekstach i sytuacjach;

- **uczniowie z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją** – ocenianie powinno dotyczyć treści wypowiedzi pisemnej, bez zwracania uwagi na estetykę pisma, należy wydłużyć czas odpowiedzi ustnej oraz uwzględnić problemy z wymową i artykulacją;
- **uczniowie z autyzmem lub zespołem Aspergera** – ocenianie powinno wykorzystywać bardziej formę testową niż opisową, zadania należy oceniać w oparciu o tak zwane wzmocnienia pozytywne, np. pochwały czy nagradzanie, w ocenianiu uwzględnić duży poziom przeżywanego stresu przez ucznia i oddzielać te obszary, w których trudności wynikają z jego zaburzeń;
- **uczniowie ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się:**
  - **uczniowie z dysgrafią** – ocenianie dotyczy form sprawdzania wiedzy, a nie treści, wymagania merytoryczne są jednakowe jak dla innych uczniów, ocenianie pracy pisemnej może odbywać się w formie ustnej, jeśli nauczyciel nie może przeczytać pracy ucznia, może wtedy go poprosić, żeby samodzielnie to uczynił lub przepytac ustnie z danego zakresu materiału, w ocenianiu można pozwolić na pisanie drukowanymi literami lub na komputerze;
  - **uczniowie z dysortografią** – ocenianie powinno dopuścić większą liczbę błędów ortograficznych na sprawdzianach, trzeba pamiętać, że dysortografia nie uprawnia do zwolnienia ucznia z nauki ortografii i gramatyki;
  - **uczniowie z dysleksją** – w ocenianiu należy uwzględnić wolne tempo czytania i pisania, w miarę potrzeb zmniejszyć liczbę zadań do wykonania lub wydłużyć czas pracy; w testach pisemnych stosować test wyboru, zdania niedokończone lub teksty z lukami – pozwoli to uczniowi skoncentrować się na kontrolowanej tematyce, a nie na poprawności pisania, preferowana jest wypowiedź ustna, a sprawdzanie wiadomości odbywa się w miarę często i z krótszych partii materiału;
  - **uczniowie z obniżonymi możliwościami intelektualnymi** – ocenianiu podlega wkład pracy i motywacja, w indywidualnych przypadkach nauczyciel wprowadza ucznia na właściwy tor myślowy, szczególnie uczniów mających trudności z uogólnianiem i samodzielną pracą; nauczyciel ocenia z mniejszych partii materiału, mniej obszernych zadań i o mniejszym stopniu trudności, wydłuża czas na wykonanie zadania lub napisania sprawdzianu;
  - **uczniowie z ADHD, zaburzeniami emocji i zachowania, z nadpobudliwością ruchową oraz zaburzeniami** – ocenianie powinno się odbywać w fazie skupienia, nie można oceniać ucznia, kiedy jest pobudzony i w silnych emocjach, trzeba stwarzać warunki do poprawy oceny, podbudowywać samoocenę, wyznaczać konkretny cel i plan działania, dzielić dłuższe sprawdziany na części lub wydłużać czas pracy, nauczyciel powinien szczególnie doceniać własną aktywność, wkład pracy i stosunek do przedmiotu;
  - **uczniowie niedostosowani społecznie lub zagrożeni niedostosowaniem** – ocenianie powinno (w miarę możliwości) zauważać i doceniać pochwałą słowną każdorazowy przejaw aktywności i wkładu pracy na zajęciach i w domu, nauczyciel powinien doceniać również zachowania prospołeczne oraz angażować ucznia w pracę w grupach i pozytywnie oceniać współpracę z innymi, można również powierzać ważne zadania do wykonania i pochwalić za wywiązanie się z nich, powinno również wzmacniać się motywację i chęć do działania ucznia, nauczyciel pomaga uczniowi przezwyciężyć lęk przed krytyką i złą oceną – przez częstą gratyfikację słowną, system nagród;

- **uczniowie z niepowodzeniami edukacyjnymi** – ocenianie polega na umożliwieniu wyrównania braków programowych, nauczyciel uwzględnia trudności ucznia i zadaje mniejszą liczbę prac domowych, o prostszej formie oraz regularnie je sprawdza, ważne, aby uczeń wiedział, na jaką ocenę są poszczególne zadania, istotne jest umożliwienie zdobycia dodatkowych ocen pozytywnych, zaznaczenie nawet małych postępów ucznia, nie można oceniać na forum klasy;
- **uczniowie z chorobą przewlekłą** – ocenianie uwzględnia aktualny stan zdrowia oraz zapewnia poczucie bezpieczeństwa psychicznego i fizycznego, nauczyciel docenia wkład pracy, aktywność, systematyczność, obowiązkowość czy stosunek do przedmiotu, dostosowuje formy sprawdzania wiedzy do możliwości ucznia;
- **uczniowie zdolni** – ocenianie może uwzględnić dodatkową aktywność ucznia, np. konkursy przedmiotowe i kulturowe związane z językiem, olimpiady, egzaminy zewnętrzne, uczniowie również powinni być ocenieni za wiedzę wykraczającą poza podstawę programową, powinno także uwzględniać się ocenę koleżeńską, wyznaczyć nowe zadania na dodatkową ocenę, zaangażować ucznia w podnoszenie motywacji do nauki całej grupy;
- **uczniowie z trudnościami adaptacyjnymi związanymi z różnicami kulturowymi lub ze zmianą środowiska edukacyjnego** – w ocenianiu należy uwzględnić różnice programowe oraz możliwość występowania braków, w związku z tym należy stopniowo oceniać zaliczany materiał, nie uwzględniać błędów gramatycznych, pisowni oraz tych usterek, które wynikają z niewielkiego zasobu słownictwa, ocena powinna uwzględniać nie tylko efekty, ale też wysiłek włożony w pracę, zaangażowanie i drobne postępy.

ROZDZIAŁ VI

Zadania nauczyciela w kontekście realizacji założeń edukacji włączającej

W założeniach przedstawionych w podstawie programowej kształcenia ogólnego znajduje się zapis, że „szkoła oraz poszczególni nauczyciele podejmują działania mające na celu zindywidualizowane wspomaganie rozwoju każdego ucznia, stosownie do jego potrzeb i możliwości”. Każdy nauczyciel ma za zadanie monitorowanie potrzeb uczniów w sposób indywidualny i rozpoznawanie ich na różnych poziomach, tak samo w przypadku uczniów zdolnych, jak i uczniów z trudnościami w uczeniu się. Po zdiagnozowaniu indywidualnych potrzeb zadaniem nauczyciela jest udzielenie wsparcia w taki sposób, aby celem był ogólny rozwój.

W podstawie programowej zaznaczono również: „Uczniom z niepełnosprawnościami, w tym uczniom z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim, nauczanie dostosowuje się do ich możliwości psychofizycznych oraz tempa uczenia się. Wybór form indywidualizacji nauczania powinien wynikać z rozpoznania potencjału każdego ucznia. Jeśli nauczyciel pozwoli uczniowi na osiągnięcie sukcesu na miarę jego możliwości, wówczas ma on szansę na rozwój ogólny i edukacyjny. Zatem nauczyciel powinien tak dobierać zadania, aby z jednej strony nie przerastały one możliwości ucznia (uniemożliwiały osiągnięcie sukcesu), a z drugiej nie powodowały obniżenia motywacji do radzenia sobie z wyzwaniami”.

Sukces w doborze zadań dla ucznia ze SPE tkwi w wyważeniu każdego zadania tak, aby jego stopień trudności nie przerastał ani nie obniżał możliwości ucznia. Na uwadze trzeba mieć również, że uczeń ze SPE to także uczeń zdolny i należy wspierać go w rozwoju i rozbudzać jego ciekawość zadaniami na miarę jego potrzeb.

W dokumencie z 2008 r. stworzonym przez Zespół Ekspertów ds. Specjalnych Potrzeb Edukacyjnych powołany przez Ministra Edukacji Narodowej czytamy, że „dzieci i młodzież ze **specjalnymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi** to te, u których stwierdza się spektrum objawów utrudniających lub uniemożliwiających funkcjonowanie: ruchowe, sensoryczne, poznawcze, w zakresie komunikacji, emocjonalno-społeczne i/lub psychiczne, wpływających na jakość życia i pełnienie ról społecznych teraz i/lub w przyszłości. Dzieci i młodzież ze specjalnymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi to te, u których stwierdza się zagrożenie niepełnosprawnością, wszelkie dysfunkcje, dysharmonie lub niesprawności mogące mieć negatywny wpływ na dalszy rozwój” (Gardian-Miałkowska, Weremczuk i Przybysz-Zaremba 2020: 40).

Często zdarza się, że szkoła jest jednym z pierwszych miejsc, które w procesie edukacji i dzięki wnikliwej obserwacji, spostrzeżeniom dokonanych przez poszczególnych nauczycieli dostrzega pierwsze oznaki trudności w rozwoju dziecka. Oczywiście nie jest to reguła i tak samo często do szkoły podstawowej przychodzi gros uczniów z orzeczeniami i opiniami. Według Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. 2020, poz. 1280) najważniejsze jest nie tylko diagnozowanie potrzeb ucznia, ale „rozpoznawanie i zaspokajanie indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych ucznia oraz rozpoznawanie indywidualnych możliwości psychofizycznych ucznia i czynników środowiskowych wpływających na

jego funkcjonowanie w przedszkolu, szkole i placówce, w celu wspierania potencjału rozwojowego ucznia i stwarzania warunków do jego aktywnego i pełnego uczestnictwa w życiu przedszkola, szkoły i placówki oraz w środowisku społecznym" (tamże).

Rolą nauczyciela jest realizowanie **edukacji włączającej**, czyli stała obserwacja pedagogiczna sposobu funkcjonowania ucznia w placówce szkolnej, zauważanie zmian w jego zachowaniu, a także bycie czujnym w momencie podjęcia kroków, co do zauważonych zmian. Odpowiadanie na możliwości i dostosowanie wymagań edukacyjnych do obecnej sytuacji, w której uczeń się znajduje przyczynia się do osiągnięcia przez niego sukcesu edukacyjnego i dobrego funkcjonowania w społeczności szkolnej. Diagnoza SPE ucznia odbywa się na zasadzie obserwacji ucznia w środowisku szkolnym. Nauczyciel stara się:

- obserwować sposób funkcjonowania ucznia w placówce szkolnej, zauważać zmiany w jego zachowaniu, osiągnięciach edukacyjnych, czyli rozpoznawać indywidualne potrzeby rozwojowe i edukacyjne oraz możliwości psychofizyczne ucznia;
- ukazać mocne strony ucznia, uwzględniając jego zainteresowania, predyspozycje, zdolności i talenty;
- podjąć próbę określenia przyczyn niepowodzeń edukacyjnych lub w zakresie życia emocjonalno-społecznego, nazwać je, usystematyzować, przygotować podstawę do dalszej pracy z uczniem;
- podejmować kroki w celu zniwelowania zaistniałych trudności, zarówno na płaszczyźnie edukacji, jak i funkcjonowania w obrębie emocjonalno-społecznych zależności.

Warto podkreślić raz jeszcze rolę nauczyciela w obserwacji ucznia ze SPE. Nauczyciel nie diagnozuje ucznia, nauczyciel go obserwuje. Aby dobrze zrozumieć istotę obserwacji należy określić jej kontekst, ponieważ „obserwacją nazywamy metodę, której istotną cechą jest nieingerowanie w przebieg badanych zjawisk, ograniczanie się do rejestrowania ich naturalnego przebiegu” (Babska 1975: 211). Cechy dobrej obserwacji to jej celowość i zaplanowanie, spostrzeganie z namysłem, systematyczność, możliwie szczegółowość i dokładność oraz obiektywność. Nauczyciel obserwuje zatem ucznia nie po to, aby wydać diagnozę, gdyż do tego nie jest uprawniony, lecz po to, aby wesprzeć ucznia w procesie edukacji, poznać go, podjąć odpowiednie kroki w celu wspomaganie edukacji szkolnej i doprowadzenia do uzyskania zamierzonego celu.

W procesie obserwacji ucznia i dostosowania sposobu pracy do jego możliwości ważnym aspektem jest współpraca z rodzicami. W każdej szkolnej sytuacji, jak również w edukacji włączającej, można rozwijać relację pomiędzy szkołą, nauczycielem a rodzicem ucznia. Współpraca polega na wspólnych działaniach szkoły i rodziny, aby na bieżąco rozwiązywać problemy ucznia i stworzyć dobrze działającą drużynę, która wieloaspektowo zadba o jego sukces w sferze edukacyjnej, społecznej i w przyszłym życiu. Dobre zasady współpracy między szkołą a rodzicem mogą przynosić wiele korzyści, np.

- pogłębienie wiedzy nauczycieli o uczniach, ich rodzinach;
- umożliwienie rodzicom zdobycia wiedzy z zakresu pedagogiki, psychologii i socjologii – pomocnej w wychowaniu dziecka;
- dostarczenie rodzicom informacji o nauczycielach, funkcjonowaniu placówki i zachowaniu ich dzieci w szkole;
- budowanie wzajemnej relacji zaufania i pozytywnego nastawienia do siebie nawzajem;

- pozwolenie rodzicom być współodpowiedzialnymi za edukację;
- udzielenie sobie wzajemnie wsparcia, poczucia bezpieczeństwa i zaangażowania w proces edukacyjny dziecka;
- tworzenie jednolitej i trwałej atmosfery wychowawczej – zarówno w domu, jak i w szkole;
- kreowanie bezpiecznej przystani dla ucznia, co pozwala mu osiągać cele edukacyjne.

Nauczyciel pracujący z uczniem ze SPE (działając razem z rodzicami) powinien również wykorzystać współpracę z personelem szkoły. Często taka kadra ma dużą wiedzę o zachowaniu i problemach ucznia, przez co może stać się łącznikiem na płaszczyźnie uczeń – nauczyciel lub uczeń – rodzic. Te osoby mogą pomóc uczniowi w sytuacjach szkolnych i pozaszkolnych – współpracując z nauczycielem i rodzicami. Jest to szczególnie ważne, kiedy w szkole trzeba udzielić specjalistycznej pomocy uczniom o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Wtedy praca pedagoga, psychologa, terapeuty czy logopedy staje się bardzo potrzebnym elementem. Ich kontakt z nauczycielami i rodzicami daje możliwość współpracy na rzecz dziecka i jednostronnego, konsekwentnego nauczania i wychowania.

Według Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. 2017, poz. 1591 z późn. zm.) pomoc psychologiczno-pedagogiczna wynika:

- z niepełnosprawności;
- z niedostosowania społecznego;
- z zagrożenia niedostosowaniem społecznym;
- z zaburzeń zachowania lub emocji;
- ze szczególnych uzdolnień;
- ze specyficznych trudności w uczeniu się;
- z deficytów kompetencji i zaburzeń sprawności językowych;
- z choroby przewlekłej;
- z sytuacji kryzysowych lub traumatycznych;
- z niepowodzeń edukacyjnych;
- z zaniedbań środowiskowych związanych z sytuacją bytową ucznia i jego rodziny, sposobem spędzania czasu wolnego i kontaktami środowiskowymi;
- z trudności adaptacyjnych związanych z różnicami kulturowymi lub ze zmianą środowiska edukacyjnego, w tym związanych z wcześniejszym kształceniem za granicą.

Nauczyciel ma obowiązek uwzględnić to wszystko w planowaniu pracy z danym uczniem. Uczący się na płaszczyźnie możliwości osiągnięć edukacyjnych i rozwoju emocjonalno-społecznego powinien nie czuć się osamotniony. Podjęte na obu płaszczyznach środki powinny umożliwić rozwój. Każdego ucznia należy traktować indywidualnie, odpowiednio do jego możliwości, gdyż środki wprowadzone w przypadku jednego ucznia nie będą miały zastosowania w pracy z innym.

Wnioski wyciągnięte do pracy z uczniem ze SPE powinny zostać uwzględnione przez nauczyciela przy planowaniu pracy na danym etapie edukacyjnym. Na podstawie własnych wniosków, orzeczeń lub opinii z poradni pedagogiczno-psychologicznej,

nauczyciel dostosowuje metody, formy i środki, tak aby uczeń mógł odnieść sukces. Uczniowie mogą brać udział w zajęciach, które będą dla nich wsparciem w procesie niwelowania trudności w uczeniu się. Jeżeli podjęte środki nie przyniosą zamierzonych rezultatów, czyli zadowalających efektów, uczeń powinien zostać skierowany na badania do Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w celu zdiagnozowania problemów i podjęcia odpowiednich środków.

Podjęte kroki w celu niwelowania trudności w uczeniu się, powinny zostać oparte na **trójstronnym modelu współpracy pomiędzy: uczniem, nauczycielem i rodzicem**. Współpraca trójstronna jest najbardziej efektywnym i najskuteczniejszym modelem, przyniesie zamierzony efekt, gdyż opiera się o wiedzę, wsparcie i współpracę. Zauważone przez nauczyciela trudności ucznia będą w pierwszej kolejności uświadamiane tak, aby wiedział on nad czym pracować przy wsparciu szkoły i rodzica, a następnie wypracowywane na płaszczyźnie szkoły i domu.

Maria Mendel przeprowadziła badania na temat stanu współuczestnictwa rodziców w procesie edukacji dzieci (Mendel 1998: 125). Wyróżniła 3 główne formy współpracy (w nawiasach proponowane przykładowe realizacje):

- **utrzymanie kontaktu** (np. dziennik elektroniczny, zebrania, rozmowy, korespondencja, konsultacje pedagogiczne, wizyty domowe, gabloty informacyjne, tablice ogłoszeń);
- **uczestnictwo i współorganizacja** (np. wycieczki, imprezy klasowe i szkolne, spotkania poświęcone pedagogizacji rodziców, spotkania w ramach dni otwartych, festyny, konkursy, warsztaty, uczestniczenie w działaniach wychowawczych szkoły, udział w planowaniu i współtworzeniu programów wychowawczych klas, Prezydium Rady Rodziców);
- **świadczenie usług na rzecz klasy czy szkoły** (np. wykonanie pomocy dydaktycznych, upiększanie klasy).

Inną formą współpracy może być organizowanie otwartych lekcji dla uczniów z rodzicami, tworzenie grup wsparcia dla uczniów i rodziców oraz pomoc w rozwiązywaniu problemów wychowawczych.

BIBLIOGRAFIA

- Dryjska M., 2015, *Jak uczyć metodą stacji dydaktycznych? Charakterystyka metody i przykłady*, „Języki Obce w Szkole”, nr 2.
- Gałazka A., Gębka-Suska A., Suska C., 2017, *Teoria w pigułce*, Warszawa: ORE.
- Gardian-Miałkowska R., Weremczuk E., Przybysz-Zaremba M., 2020, *Specjalne potrzeby edukacyjne w praktyce pedagogicznej. Wybrane obszary i rozwiązania*, Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Grzegorzewska I., 2012, *Emocje w procesie uczenia się. Teraźniejszość – Człowiek – Edukacja*, Zielona Góra: Wydawnictwo Uniwersytetu Zielonogórskiego.
- Honey P., Mumford A., 1986, *The Manual of Learning Styles*, London: Peter Honey Associates.
- Kolb D. A., 1976, *The Learning Style Inventory: Technical Manual*, Boston: McBer.
- Konior A., Oberman J., 2022, *Creando de nuevo. Program nauczania języka hiszpańskiego dla II etapu edukacyjnego, wprowadzanego jako I język obcy w klasach IV–VIII SP oraz jako II język obcy w klasach VII–VIII SP*, Warszawa: ORE.
- MEN, 2020, *Dobre praktyki dotyczące funkcjonowania jednostek systemu oświaty w okresie zapobiegania, przeciwdziałania i zwalczania COVID-19*, Warszawa: MEN.
- Mendel M., 1998, *Rodzice i szkoła: jak współuczestniczyć w edukacji dzieci?*, Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Morgan J., Rinvoluceri M., 2004, *Vocabulary*, Oxford: Oxford University Press.
- Niemierko B., 2002, *Ocenianie szkolne bez tajemnic*, Warszawa: WSiP.
- Oxford R., 1990, *Language Learning Strategies: What Every Teacher Should Know*, New York: Cengage Learning Inc.
- Ptaszek G., Stunża G.D., Pyżalski J., Dębski M., Bigaj M., 2020, *Edukacja zdalna: co stało się z uczniami, ich rodzicami i nauczycielami?*, Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej, Dz. U. 2017, poz. 356 z późn. zm.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych, Dz. U. 2019, poz. 373.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 kwietnia 2019 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół, Dz. U. 2019, poz. 639 z późn. zm.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie warunków i trybu udzielania zezwoleń na indywidualny program lub tok nauki oraz organizacji indywidualnego programu lub toku nauki, Dz. U. 2017, poz. 1569.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach, Dz. U. 2017, poz. 1591 z późn. zm.

Sterna D., 2014, *Uczę (się) w szkole*, Warszawa: Centrum Edukacji Obywatelskiej.

Ustawa o systemie oświaty, Dz. U. 1991, nr 95, poz. 425 z późn. zm.

Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe, Dz. U. 2017, poz. 59 z późn. zm.

Zalecenie Rady Unii Europejskiej z dnia 22 maja 2018 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie, Dz. Urz. UE 2018, C189/1.

Żebrowska M., Babska Z., 1975, *Psychologia rozwojowa dzieci i młodzieży*, Kraków: PWN.

Żylińska M., 2013, *Neurodydaktyka. Nauczanie i uczenie się przyjazne mózgowi*, Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.

Alina Konior – nauczyciel dyplomowany, absolwentka filologii germańskiej. Ukończyła program Europrof realizowany przez Ministerstwo Edukacji, Kultury i Sportu Hiszpanii przy współpracy z Ośrodkiem Rozwoju Edukacji oraz Instytutem Cervantesa. Uczy języka niemieckiego i języka hiszpańskiego w VIII Liceum Ogólnokształcącym w Bielsku-Białej. Opiekun i tłumacz w ramach programów Erasmus Plus, Kształcenie i Szkolenie Zawodowe, Mobilność Edukacyjna w Hiszpanii.

Justyna Oberman – absolwentka filologii hiszpańskiej i pedagogiki kulturoznawczej. Od 12 lat pracuje aktywnie jako nauczyciel języka hiszpańskiego. Swój warsztat pracy wzbogaca realizacją międzynarodowych projektów edukacyjnych. Interesuje się problematyką neurolingwistyki w nauczaniu a także zagadnieniami związanymi z wykorzystaniem kultury i sztuki w praktycznej nauce języka obcego. Specjalizuje się w metodyce nauczania języka hiszpańskiego.